

BUDAPESTI CZÉGEK.

TALÁLTMÁNYOK szabadalmazását eszközi mind. államban
Réthy János
 nemzetközi mérnöki és szabadalmi irodája, Budapest, Erzsébet-körút 2. sz. (népszínház mellett). Legrégibb szabad. iroda. — Telefon.

SCHOTTOLA ERNŐ
 BUDAPEST (Fonciere palota).
 Ajánlja dús raktárát vízhatlan esőköpeny, gummi sárcepző és eszmákból. Sebészeti műszerek és kötszerekből stb., valamint torna- és testedző szerekből, úgy-szintén gummi és linoleum szőnyegekkel. Sebészeti, műszaki és pinczegazdászati árucikkeket kívánatra bérmentve küld.

WATTERICH ARNOLD
 Budapest, VII., Dohány-utca 1. sz.
 Czikkek a borkezeléshez. — Árjegyzék és kezelési könyv ingyen.

Eisenschiml és Wachtl
 Budapest, Váci-utca 12.
 Gyár: Bécs, Kaiserstrasse 62.
 Legnagyobb raktár mindennemű fényképeszeti gépek és készülékekkel. Alapítva 1856. — Többször kitüntetve. Árjegyzék ingyen és bérmentve. Uj! A fotografálás elemei. Ára 2 frt.

Nagy választékban!
GEITNER és RAUSCH özégnél,
 Andrassy-út 8. sz.

Zongorák és Harmonikumok!
 Legjobbban és legújabb-sabban kaphatók
Eder Antal Gyulánál
 Váci-utca 4-6.
 Alapítva 1846.

GRÖBER LAJOS
 kosár-fonódja,
 IV., Kilyó-u. 6.
 Hanggyártók, munka-asztalok, stb. nagy választékban.
 Képes árjegyzékek bérmentve.

KILIÁN FRIGYES
 m. kir. egyetemi könyvtáros,
 IV., váci utca 30.
 A magyar, francia, angol és német irodalom dús raktára. — Díszművek. — A világtudomány remekművei. — Építészeti és technikai munkák. — Imakönyvek stb.

„Toronyórák”
 palota, lakatya, gyári órákat, villanyórákat, legelőnyösebben rendez be
Mayer Károly L.
 1-6. magyar gőz-órágyára Budapest, VII., Kazinczy-u. 3.
 Képes árjegyzék, költségjegyzék bérmentve.

Schachner József A.
 BUDAPEST,
 Nádor-utca 15. sz.
 Diós és mákos patkók, lipcei stollen, torták, csukorkák. Biscuits, kétszersült- és tea-sütemény-gyáros.

A magyar ipar- és kereskedelmi bank részvény-társaság váltóüzlete.
 Budapest, V., Nádor-utca 4.
 Mint kitűnő tőkebefektetést ajánlja a magyar takarékpénztárak közötti jelzálogbankja 4 1/2 százalékos adómentes zálogleveleit és 4 1/2 százalékos községi kötvényeit, melyek nála a mindenkori napi árfolyamon jutalékmentesen kaphatók.
 Teljesít tőzsdéi megbízásokat, díjmentesen bevált szelvényeket, elfogad betéteket folyó- (cheque) számlára, pénztári jegyek vagy betéti könyvekre, s azokat 4 százalékkal adómentesen kamatoztatja.
Magyar ipar- és kereskedelmi bank részvény-társaság váltóüzlete.

A legszebb hízott farsangi stíriai kappanok, pulykák, gyenge libák és kacsák, valamint vadsertés, fácán, fenyvesmadár és egyéb vad kapható
Géczy Ferencznel
 Budapesten,
 IV. ker., Duna-utca 10. szám.

Mellbajok, minden köhögés,
 valamint a légcső, a tüdő és a gége hurutos megbetegedései, légzési nehézségek, szárazköhögés, aszma a, elnyálkásodás, szárazhurut, gőrosos köhögés, kaparó érzés a torokban, kezdődő gümőkór leggyorsabban gyógyítható az évek óta legjobbnak ismert, orvos előírás szerint készült és orvosok által ajánlott **St-György tea** (egy csomag 50 kr.) és a hozzátartozó **St-György hurutpor** (egy doboz 50 kr.) segítségével. A siker már néhány nap múlva látható. Két csomagnál kevesebb nem küldetik. Postán küldve 20 kral több. Valódián kapható a **Szent-György gyógyszerárban, Bécs, V., Wimmergasse 33.** Magyarországi főraktár: Budapest, Király-utca 12. Török József gyógyszerára.

Uj szab. closet-ülések,
 díjmentesen zárva, szomszédosított (öntöves-szerű); meg-gőzőlő káma és állatma kigőzőlőket, nyitott árnyékszékkel. Fényezett ülészekkel 10 frt. Tűzártól kitérték a készítő által
WOLF SOMA
 budapesti vasúti-építési raktára, Dorottya-u. 7/F.

GANZ ÉS TÁRSA
VASÖNTŐ- ÉS GÉPGYÁR-RÉSZV.-TÁRSULAT
 BUDAPEST.
 Ajánlanak mindennemű vas-, acél- és fémöntvényeket építkezési és gépészeti célokra vizvezető csöveket, szivattyúkat, lecsapoló és öntöző-zsilipeket, készülékeket a belvizek leeresztésére. — A helyi viszonyok szerint szerkesztett turbinákat, órlóhengereket kéregöntetű hengerekkel és malomberendezési cikkeket. — Zsilipeket bármily nagyságban és bármily rendszer szerint. — Alagcsöveket, zárkészülékeket, cső- és kapu-zsilipekhez, czölöpverő gépeket, anyagszállító kocsiakat. — Álló vagy fekvő gázmotorok egy vagy két hengerrel és minden-nemű zúzógépek. 132. sz.

Egyévi önkéntes-jelöltek
 siessenek folyamodványukat február hó végéig illetékes hadkiegészítő parancsnokságnál benyújtani, mert különben nehezebben érvényesíthetik a kedvezményre való jogukat. Bővebb utasítást erre és az egész önkéntesi szolgálatra a „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent könyv ad:

Az egyévi önkéntes
 a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségnél írta
Kacziány Géza.
 Harmadik teljesen átdolgozott kiadás.
 Ára füzve 1 frt 20 kr.
 A folyamodványok felszerelése és benyújtása a könyv 98. és köv. lapjain olvasható. A könyv minden hazai könyvkereskedőnél kapható.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:
Az 1843/44-ik évi magyar országgyűlési alsó tábla kerületi üléseinek naplója.
 Szerkesztette és saját költségén kiadta
KOVÁCS FERENCZ
 ügyvéd,
 Csongrádmege volt alispánja és H.-M.-Vásárhely városa volt országgyűlési képviselője.
 I. kötet. — Ára füzve 5 forint.

Baume de Venus.
 Finomítja, fehériti a bőrt, megvédi a fagytól; gátolja a bőr gyulladását borotválás után.



Vértessi Sándor
 cs. és kir. udv. illatszertára, Kristóf-tér 8. Budapest.
 Hirdetések elfogadta-nak a kiadó-hivatal-ban, Budapest, IV., egyetem-utca 4. sz. a.

Magyar királyi államvasutak gépgyára.
 Gőzeséplő-garnitúrák
 Hengerkazános lokomobilok
 Szalmakazalozó gépek
 Gőz-kukoriczamorzsolók
 Stibor-kőrfürészek
 mindig csak
 a m. kir. államvasutak gépgyárának vezérügynökségénél
 Budapest, VIII., József-körút 41. sz. a. rendelendők meg.

Magyar királyi államvasutak gépgyára.
 Gőzeséplő-garnitúrák
 Hengerkazános lokomobilok
 Szalmakazalozó gépek
 Gőz-kukoriczamorzsolók
 Stibor-kőrfürészek
 mindig csak
 a m. kir. államvasutak gépgyárának vezérügynökségénél
 Budapest, VIII., József-körút 41. sz. a. rendelendők meg.



VASÁRNAPI UJSÁG

4. SZÁM. 1894. BUDAPEST, JANUÁR 28. 41. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt félévre — 6 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt félévre — 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 5.— félévre — 2.50 Kétféleki előfizetésekre a postaiilag meghatározott viteldi a csatlólandó.

EGY AMERIKAI KÖLTŐ.

WALT WHITMAN.

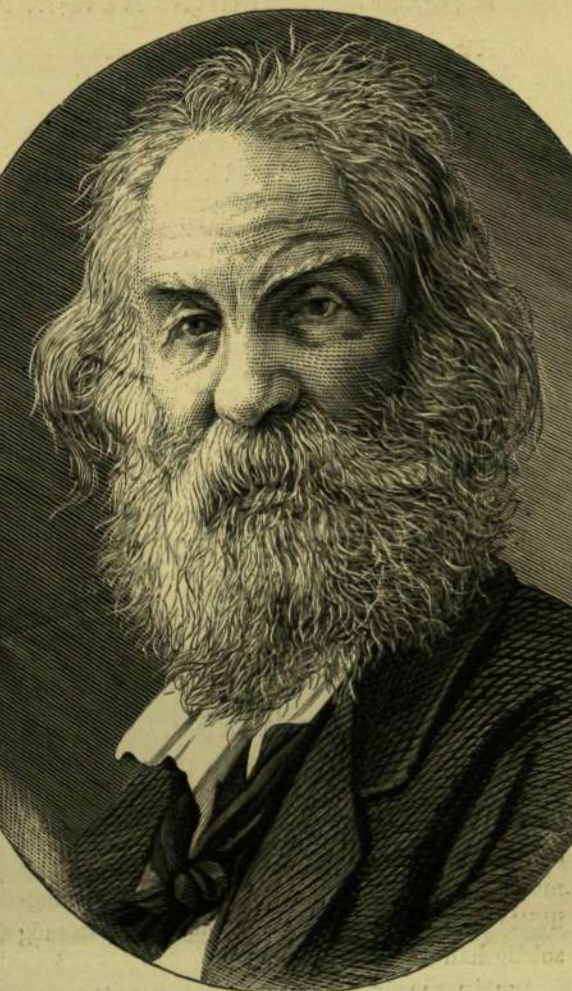
AMERIKA, TUDVALEVŐLEG, a különlegesség hazája. Nemesak politikai és társadalmi élete tér el a megvénhedt Európától, hanem növény- és állatvilágában is olyan specialitások vannak, a melyek más földrészen ismeretlenek. Az egyéni jellem szabad fejlődésében pedig, a hagyományok által nem kötött, korlátalan szabadságot nyitva annak, olyan különös és gazdag változatokat termel, a melyek csak az amerikai talajban nőhetnek meg, s a melyek egy részét, angol írók műveiből, a mi közönségünk is ismeri.

Egy ilyen különlegesség volt a maga nemében a nem rég elhunyt amerikai költő, Walt (Walter) Whitman is, a ki hosszú életében a legellentétebb felfogások és ismertetések tárgya volt. Kiválóan az amerikai talaj s a demokrácia költőjének szokták nevezni; a ki, némelyek szerint, hivatva volt arra, hogy az új világ költészetének irányát megteremtse; míg mások csak a tehetséget ismerték el benne s eltérő irányban csupán tévedést láttak. Kivételes, érdekes alak volt minden tekintetben, úgy életében, mint műveiben; s talán egy pár szót megérdemel mi nálunk is. Neve és működése különben sem egészen ismeretlenek a magyar közönség előtt, életrajzát a „Vasárnapi Ujság” 1874-ben közölte; költészetéről pedig két hosszabb tanulmány is jelent meg irodalmunkban, bár mindkettő angolból fordítva; az egyika a „Budapesti Szemle” 1879-ik évfolyamában, I. S-től; a másik a „Magyar Philosophiai Szemle” 1882-iki évfolyamában e sorok írójától.

Élete egészen amerikai szabású. Az Angliából kivándorolt első települők ivadéka; ősei gazdálkodásból éltek; apja házipítő ács volt s a kis Walter a betűszedősegen kezdte s húsz éves koráig volt vándorló néptanító, hírlapíró, politikus és népszónok. Húsz éves korában

New-Yorkban telepedett le, mint nyomdász, szerkesztő és író, de nem tudott sokáig egy helyben maradni; bejárta Amerikának nyugoti és éjszaknyugati részeit s hosszú utazásából visszatérve, egyidőre Brooklynban állapodott meg s apja példájára ő is házipítő lett, maga végezvén a házipítés asztalos- és ács-munkáját s ezzel szerezvén egy kis vagyon is. De azért folytonosan írt s 1855-ben kiadta a híres „Fü-levelek” című kötetet, melylyel az amerikai költők közé állt. Azonban a munka első megjelenése inkább nevetést és gúnyt vont fejére s csak későbbi, egyre bővített kiadásai s még inkább Emersonnak egy elismerő, sőt dicsőítő levele fordították meg némileg a közvélemény hangulatát. A nagy polgárháború alatt, arra a hirre, hogy öccse megsebesült, haladék nélkül a hadsereghez ment, előbb öccse ápolására, azután

ott is maradt mint önkéntes betegápoló, rendkívüli buzgalommal és gyöngédséggel enyhítvén a sebesültek szenvedéseit, migmen maga is megkapta a kórházi lázt s el kellett bocsátani. A háborúból merített, prózában írt vázlatai az amerikai bírálók szerint szebb és igazabb képét adják ama nagy küzdelemnek, mint sok száz kötet, arról írott történeti könyv. A háború befejezése után kis ideig állami hivatalnok volt Washingtonban a belügyi osztálynál, azonban, — mint hamar mondá, — „főnököm, Mr. Harlan, csakhamar kitétte a szűrőmet, a miért a Fü-leveleket írtam.” Mindamellett egy más osztályban adtak neki valami jelentéktlenebb állást, a melyet kilenc évig töltött be. A kórházakban szerzett betegségét soha sem tudta kiheverni s 1874-ben ehhez újabb járulván, kis birtokára, Camdenbe vonult, a hol bár beteg, de derült lélekkel, irrogatással, régibb munkái kiadásával s amerikai és külföldi nagy számú barátainak és tisztelőinek fogadásával tölté idejét, nemrég bekövetkezett haláláig.



WALT WHITMAN.

Walt Whitman költői értéke föltött évtizedekig tartó irodalmi háború folyt úgy Amerikában, mint Angliában; az egyik fél alig tekintti őt költőnek, csak rhapsodistikus formájú, bizarr, szeszélyes írónak, míg a másik, megengedve sok hibáját, néhány, valóban nagy költői szépségű művéért az igazi nagy költők közé helyezi. Az a két hosszabb tanulmány is, mely nyelvünkön megjelent, eltérő módon ítéli meg: a „Philosophiai Szemle”-é (eredetileg a „Westminster Review” igen tekintélyes angol folyóiraté) inkább mellette foglal állást; a „Budapesti Szemle”-é (mely az eredetiben is jó részt polémia a „Westm. Review” ama cikke ellen, s valószínűleg az „Edinburgh Review”-é) inkább ellene. Annyi tény, hogy ily ellentétes véleményekre Walt Whitman műveivel bőven rá szolgált s egyes darabjainak értékéről lehet vitatkozni, de a nagy költői tehetséget (annak lényegében, a világ s az élet felfogásában és konkrét előállításában) tőle elvitetni bajosan lehet; s azt nem csak az amerikai Emer-

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.)

son ismert el benne, hanem a kényes, finom ízlésű, minden ízében arisztokrata Tennyson is. Az is igaz, hogy műveiben a költészet mellett igen sok van a társadalmi filozófiából; szeret elmélkedni hazája sorsa, jelene és jövője felett; de ez — a mellett, hogy a nyugoti költészetben sokkal otthonosabb, mint a keletiekben s így a miénkben is — azért a költőt nem semmisíti meg benne. A «Vasárnapi Ujság» említett számában jellemezve van költészetének és bölcsészetének. Itt csak igen röviden annyit, hogy Whitman szakított a régi európai költészetnek úgy alakjával, mint tartalmával. Verseiben nincs sem rim, sem szorosan meghatározott mérték, csak bizonyos szabálytalan ritmus, de a mely a nyelvet mégis bizonyos fokig zeneivé teszi. Targyakért nem megy a múltba: neki elég gazdag, sőt kibeszélhetetlen gazdag az élő jelen. A jellemeknél nem az élesen elkülönítő kiválóságot, az erős egyediséget szereti (a mi szintén az arisztokráciáé), hanem a tipikust, a fajtit; a hatalmas, erős, tevő embereket, kikben fajuknak minden vonása megvan, csak hogy hatalmasabb méretekben. Mint igazi amerikai, nem a királyokért és vezérlő férfiakért lelkesül, hanem a népért:

«Szeretem azokat, kik nőttek szabad ég alatt,
Szeretem a pásztorokat, s lakosait az erdők s
tengereknek;
A kik építik s hajítják a hajókat; kalapács s fejsze
forgatót s lóhajító kocsist;
Tudnék enni, aludni velök, és köztük élni
hétről-hétre.»

Másik vonása költészetének, a miért a legtöbb kárhözvétel szállott fejére, a realitás teljes érvényesülése, abban az ember egész fizikai és erkölcsi természetének elfogadása igazul, szépül, énekre méltóul. Távol van tőle minden alacsonyosság ebben a részben, sőt a spiritualizmusnak alig van még a héber próféták közt is erősebb hirdetője nála: de szereti és jogosultnak tekint mindazt, a mi az ember örök természetének része. Ez a kérdés is olyan, a melyről a végteleen lehet vitatkozni, de e pontnál aligha igazok nincsen azoknak, a kik azt tartják, hogy van a tárgyaknak bizonyos osztálya, a melyekről sokkal természetesebb, sokkal igazabban emberi: nem beszélni, mint beszélni; és hogy «a hallgatás ösztöne némely tárgyakról, gyönyörű és kivészetlen része az emberi természetnek», s hogy ezt a szentséget Whitman sokszor megsérti. De van igen sok rokonszenves vonása és hangja költészetének s ezek között egyik legrokonszenvesebb az, melylyel a barátság, az egymást szerető pajtásosság érzését magasztalja. A «Lincoln elnök gyász-hymnusát» minden művelt amerikai ismeri s meghatón szépek üdvözlő versei a félelem királyához, a *Halálhoz*, de a kitől ő nem fél, sőt bizalommal, szeretettel várja, hívja, mint sok-sok rossztól megszabadított s a mely tele van ő rá nézve elrejtett édes titkok érzetével.

«Sötét anyánk, közelgve egyre, zajtalan léptekkel:
Ki sem zengett még teljes szivéből, eléd őrvendél
éneket.

Im zengek én, és dícsőlték téged, mindennek fölötté;
Eléd dalt küldök, hogy midőn jönnöd kell, jöjj
bátran, szabadon.»

És ő, a szabadító, az elaltató édes anya, meghallotta ezt és eljött érte, mikor már sötétülni kezdett előtte ez a szép világ.

Ha költészetének értéke felől eltérők is a vélemények: egyéni jellemének jóságáról, egyszerűségéről, megnyerő, szeretetreméltó volta-ról mind ismerője egyformán nyilatkozik. «A jó ősz költő» sokan keresték fel Angliából és Amerikából camdeni házauskájában s egy jó öreg ember emlékével gazdagabban távoztak onnan. Ő maga, minden ismerőse közt Tennyson-t becsülte különösen. «Láttad-e Tennyson-t?» — kérdé egy Angliából visszaérkező barátját. S midőn azt hallá, hogy nem, fejét összevágva mondá: «Fiam, te még nem láttad Angliát; eredj vissza.» — Gazdag nem volt, de nem is óhajtott az lenni; úgy élt, a mint dala szól, mint egyszerű, őszinte, igaz, kevéssel megelégedő fia a természetnek.

B. F.

ÖRVÉNY FELETT.

... Hogy ezt a sorsot meg nem érdemeltem,
Mily balgaság! — az nekem nem vigasz.
Föllázadok, igen, az Isten ellen,
De bánbábón nem ütöm érte mellem,
Az én pöröm, tudom, jogos s igaz!

Oh, nem dacz izgat engem ily beszédre,
Kihívó góg se rontja nyelvemet,
Fásultan nézek föl a szürke égre,
Nem várok balsamot szívem sebére, —
Csak a dörög hisznek s reménylenek.

Lélekvesztöm, ez a parányi, gyöngye,
Itt ing a jajgató hullám felett.
Oh, látlak Isten, látlak fényzőzombé!
S én kérges szív nem sírok könnyörögve,
Én gyarló féreg, pört kezdek veled.

Hallom hangod! a harsogó viharban;
A szél bűgása: ez lehelleted;
A tajtékos hab mennydörögve csattan
Hogy rátapostál, torlódik riadtan;
Czikáz az ég: ez a tekinteted.

Hatalmas és félelmetes vagy Isten,
Te haragos, te szigorú, te nagy!
De én mindezt nyugodt szemmel tekintem,
Görnyesző félelem szivembé' nincsen, —
Érző lelke megülte kora fagy.

Máskor ha megjelentél, térdre rogytam
S esdőt fordult feléd tekintetem.
Szivem megenyhült erre, — ánde mostan?
Hitet, reményt, célt, vágyat félredobtam —
Koldus vagyok bár, nem kell semmimem.

Minél szerényebb, fukább volt a vágyam:
Te mindig annál szakrabban valál.
S ha reszkető karom kérőn kitártam,
Az alamizsna-morszát is hiába vártam —
Jobb is, ha Lázár sírva félre áll.

De nem, nem sírok, nem panaszkodom már,
A gyáva köny szememből kiapadt.
Ridegen, bátran nézem, hogy mi sors vár,
Ledől a hitre épült fényes oltár,
Nekem már jót remélnem sem szabad.

Ahasvér minden kínja dült szivemben,
Czipeltem eddig a pokol tűzét.
Fáradt szivem mindgyere csendesebben
Kongatja siránát: «nem érdemeltem...»
Mig egyszer elhal... lassan... s ez a vég...

Hát csak zúg, bögj vihar siket fülembé,
Csak lánytorogassad gyöngye csolnakom!
Egy roppanás — s mindennek vége lenne,
A zajgó ár mohón magába nyelne...
Ne törd, hogy bős dühöd kikaczagom!

— De ah, mi hirtelen elült az orkán,
Hogy elsimulnak a zöldes habok!
A nap se néz le már olyan mogorván,
Szivárvány-ív a felhők szürke fodrán,
A nedves csolnak napfényben ragyog!

Atyám! Te intsz nekem csodás jelekben!
Ah értem, értem ezt a szótatot!
A porba hullva, bánóm levezeklem,
Fohász az ajkon, forró köny szememben...
Alázatos, megtért fiad vagyok!

Hódosr Lajos.

A NAGY ELLENSÉG.

Elbeszélés.

(Folytatás.)

Irta JÓKAI MÓR.

Az átkozódás után kirohant az ajtón a dühöngő ember; láttam, a mint végig tántorgott a folyosón, s annak minden oszlopát (szép veres mármány oszlopok voltak) egyenként sorban megütötte az öklével, sikoltózó, rikácsoló szava még sokáig hangzott odakinn.

Azután megérkezett a pap, a koporsót leszegették; a halott fölött imádkoztak, énekeltek,

azután jött négy izmos molnárlegény, vállára emelte a nehéz diófakoporsót s úgy vitte a templomig; ott a pap prédikált, a diákok megint énekeltek; az amen után ismét tovább szállították a másvilág lakóját, a kit mi énekszóval kísértünk:

«Már elmegyek az örömbé,
Paradisomnak kertjébe,
Lelkemnek idvességébe.»

Én tudom, hogy nagyon rosszul énekeltem. Harmati uram többször megdorgált: «Ej, de félreviszed az éneket!» Nem tehettem róla, valami úgy összeszorította a torkomat. El nem tudtam képzelni, hogy ilyen eset fordulhasson elő a világon! Hogy egy bátya elűze az öcsösét az atya házából, a halott koporsója mellől. Hogy ha engemet az én bátyám így kitaszítana! Lehetetlenség az. Pedig ezek is úgy szerették egymást, mint mi valaha!

Aztán ráfigyeltem, hogy mi következik a temetőben. Talán ott a sír fölött lesz a kibékülés. A mi eddig történt, az csak penitencia volt. A megtért fiut ott fogja a bátyja ismét keblére ölelni.

Hiába vártam rá. Még a búcsúztatóból is ki volt hagyva az elzúllott fiúnak a neve. Az én szívem fájt érte.

Mikor a kapaföld elkezdett hullani a sírba, a záró szolozsmát énekeltek:

«Menj el a nyugalom
Csendes éjjelébe,
A gyászos sírhalom
Megnyílt keblébe,
Közanyánk ölébe.»

Én a zuhogó föld dobajában az elzúllt fiú lábdozódásait hallottam, s rikácsoló hangját: «Nem! még a földben sem fogsz megnyugodni!»

A következő iskolai évben én már pozsonyi diák voltam. Két esztendővel voltam német szón. Ott végeztem a syntaxist. Haza kerülve még a retorika, poézis és logika várt rám. A régi pajtásokat csaknem mind együtt találtam még. Harmati uram is élt és uralkodott. A harmonia együtt volt. — Hanem a kapronyi molnár fia már elhagyta az iskolát. Az apja haza vitte. Egyetlen fia volt; azt molnárnak kellett nevelni, a ki folytassa a híres malom dicsőségét. Aztán meg — nem jó az a sok tudomány az embernek! — Példa rá a tapasztalat. — Az a másik ha nem tudta volna, hogy a sást aquilának hívják, most is ott volna az ősi házban. Így pedig földönfutó a nagy tudományával.

Egyszer aztán elkövetkezett ránk a rettenetes 1838.

Emlékezem arra a télre.

Az utczán akkora hó volt, hogy a házunk ajtajától az iskolajutóig napszámokkal kellett mély útát vágtatnunk, hogy én az iskolába mehessenek. Arra pedig, hogy az átelleni szomszédhoz, a pékhez átmeheessen az ember, még csak gondolni sem lehetett. A városi tanács minden szekeret mozgósított, hogy a havat kihordhassa a Dunapartra; de másnap megint tele este a hó az utczákat. A tél eltartott márczius közepéig. És akkor már a városunk és a Duna között egy Csimborasszó volt felhalmozva hóból. És ez volt Komáromnak a szerencséje. Az irtóztató katasztrófa kártétel nélkül vonult el mellette. A rettenetes Duna, a nagy ellenség, össze tudta törni a kősarkantyúkat, a cölöpzetteket, a jégtörőket, a széles védőtöskéket; de a hőtorlaszon nem tudott diadalmaskodni.

Én még akkor gyermek voltam, hirlap nem járt az egész városunkba: sejtelmem sem volt róla, minő rettenetes elemi vész rombol végig a hazánkon, ugyanaz a Leviathan, mely pánczélos hátgerinczét magasra domborítva vágat

végig, örületes gyorsasággal a mi kis városunk alatt, hogyan rombolja földig az ország fővárosát, Pestet? Én csak arra emlékszem, hogy a városunk utcáin a csatornák lefolyóiba deszkákból tákolat «gégéket» eresztettek le, azokat körülötmétek trágyahalommal; mi aztán néztük hogy ezekben a facsövekben hogy emelkedik fel a víz, embermagasságnyra; a tanárunk magyarázta a hidrosztatikát előttünk, hogy a csövek nélkül ilyen magasra nőtt volna városzerte a belső árvíz.

Csak hetek múlva érkezett hozzánk bujdosó vendégül egy ismeretlen gavallér a fővárosból, ki abban az egyetlen kabátban, a melyben megmenekült a nagy veszedelemből, gyalog utazott haza a szülőföldre, útközben a vendégszeretetet véve kisegítőnek. Az egész ország el volt árasztva ilyen földönfutókkal. Attól hallottunk, vacsoránál elmesélni a rémtörténetet, mely Pestet megsemmisíté.

(Folytatás következik.)

FERENCZ FERDINÁND FŐHERCZEG FÖLDKÖRÜLI ÚTJA.

Irta a «Vasárnapi Ujság» számára egy tengerésziszt az «Erzsébet» hajó földéjében.

Hong - Kong, Kanton, Makao.

(XIV. kötetemény.)

Ő fensége az érdekes templomok és a legszebb boltokon kívül, a melyekben nagyobb bevásárlásokat tett, Kantonnak azon nevezetességét is meglátogatta, melyek különösen jellemzik a kínai szokásokat, életmódokat; így a többi közt a törvénykezési csarnokot. Ott jelen volt egy itélkezéssél, hol szembetűnő volt a kínai törvénykezés egyszerű volta. A vádlott t. i. mindig bűnös. Ha nem akarná elismerni bűneit, addig kínozzák, míg magát bűnösnek nem vallja. A bűnvádi eljárás ezen módja hasonlít egy kissé a mi középkori «istenítéleteink»-hez, még inkább az inquisícionális eljárásához. A halálbüntetés különféleképpen gyakorolható. A kínaiakra nézve a legszörnyűbb a lefejezés, vagy szétdarabolás, minthogy vallási fogalmak szerint a föltámadásokról a testük olyan állapotban támad fel, a melyben elhalálozott. Ha tehát fej nélkül mult ki az ember, ugyanazon hiánnyal támad föl is; ha szétdarabolják, darabokban; a mi mindenesetre kellemetlen dolog.

A városon kívül van egy tágas tér, a hol a lefejezést végzik. A levágott fejeket agyagedényekben teszik ki nyilvános szemléletre. Az ilyen lefejezetnek rokonai a legnagyobb áldozatok is megteszik, hogy birtokába juthassanak a rokoni fejszék. Ezt a főntebb említett vallási okokból teszik.

Általában a kínai egész életén át nagy gondot fordít halál utáni sorsára. Födolog előttük olyan méltó helyről gondoskodni, a hová tetemüket nyugalomra helyezésk. Megtörténik azonban, hogy elhalnak, mielőtt kedvük szerinti temetkezési helyről gondoskodtak volna. Ez esetben a holtat — oltatlan mésszel fertőtlenítve — koporsóban kiteszik egy külön e célra szolgáló helyen, mely ezen rendeltetésénél fogva «halottak városának» nevezetik. Kantonban, mint sürü lakosságú városban, a «halottak városa» különösen terjedelmes. Neve annál inkább találó, mert csupa kis kőházauskákból áll; a háttérben a koporsó, előtte áldozó-asztal és néhány szék van az el-ellátogatott rokonok számára elhelyezve. Külföldön elhalálozott kínaiaknak közközlészen szállítják haza a holttestüket, hogy a «mennyei» haza földjében nyugodjanak.

Kevésbé nyugodalmas és kényelmes helyiségek, mint a «halottak városa», a «vizsgáló csarnokok». Egy egész város ez parányi kőházauskákból, melyeknek alapterülete alig 1 1/2 négyzetméter. Ezen csarnokokban, melyek inkább rabzárkákhoz hasonlítanak, tartják szigorú fogás alatt a literatus vizsgákra jelentkezőket, melyek körülbelül minden két évben tartatnak. Sokszor 8000—10000 jelölt is jelentkezik a vizsgálatokra, — minthogy csak a literatus vizsgálatok letéve alkalmatnak állami tisztviselőkkül; — de többnyire csak 80—100 betöltendő hely van pályázatra.



FERENCZ FERDINÁND FŐHERCZEG FÖLDKÖRÜLI ÚTJÁBÓL. — Makao.

Azon kis czellákban dolgozzák tehát ki 3 kínos napon át az írásbeli dolgozatot. Hogy fött a fejük, valószínűnek tartjuk; sőt, ha tekintetbe vesszük, hogy egy ilyen literatus-rabnak a 40,000 kínai írásjel jó részét tudnia kell, bizonyosra is vesszük. Milyen kinszenved élehet a 40,000 ákom-bákomtól duzzadó fejével ülni egy másfél méter nagyságú czellában!

Itt költi ki szegény a rekkenő melegben fejéből a bölcsesség-tojásokat. Ez már Kínában így szokás, valamint hogy Kantonban egész intézetek vannak, melyekben mesterséges melegség segítségével költik a tojásokat, habár csak kacsa-tojásokat. A kínaiaknak ugyanis kedvező ételük a kacsa-tojás, különösen ha már rothadni kezd. Nehogy tehát a kacsa drága idejüket tojásaik kiköltésével fecséreljék el, a mi tudvaleg a tojás mennyiség rovására történik, a szobán levő intézetek végzik el a költést, különféle átmelegítési eljárásoknak vetvén alá a tojásokat.

Az estéket ő fensége többnyire Dresó úr társaságában tölté, vele együtt ebédelvén a tropikus éghajlatra való tekintettel a legnagyobb kényelemmel berendezett házában. Egy este kivétel tétel, hogy fensége saját tapasztalásából ismerhesse meg a gazdag kínaiak étkezési módját.

A kínai ünnepi lakomák tudvaleg az élvezetelenségnek oly rossz hírében állnak, hogy könnyen azt hinné az ember, hogy a kínaiak, bár az emberi fajhoz tartoznak, strucc-madár-gyomrokkal birnak.

Legjobb módja ebbeli gyanunk eloszlásának a saját tapasztalás. Azoknak véleménye szerint tehát, a kik azon szerencsében részesültek, hogy az ő fensége számára a legelső «virágcsónak»-ban a legüröbb kínai divat és izlés szerint rendezett lakomán részt vehettek, a nagyszámú ételek egy része még a mi európai finnyás nyünk szerint is izletes volt. Más része azonban alig-alig volt élvezhető, a mi az elkészítési módnak, vagy az anyag szokatlanságának tulajdonítható. Valószínű azonban, hogy rövidebb vagy hosszabb idő alatt mindenki rá szoktatná magát a kínai étkezésre. Hiszen a «jó» és «szép» fogalma nagyon viszonylagos; a fölfogástól függ. Iszonyt érezünk, ha azt halljuk, hogy czopfos embertársaink a czapa uszókát, nyokát, nyálka-szálakból rakott madárfészkeket, meg gyanus szagú tojásokat nyalánkságoknak tartják; ellenben mégis élvezettel szürsöljük azt osztrigát és eszszük az úgynevezett «vad-szagu» vadat. És a kínai talán szörnyűnek találja, ha azt hallja, hogy annak a piszkos állatnak, melynek neve disznó, a háját, a szalonának jót messze nyugaton ezren és ezren minden iszonyodás nélkül, sőt jó étvágygyal eszik. Jó lesz ezt megfontolni, nehogy valaki a következő étlapot olvasva, jámbor borzadályal gondoljon arra, hogy a mostoha természet az emberion csaknem egy harmad részét (kínai 400 millió van a világon; a föld egész lakossága pedig 1434 millió) ferde izlelő szervekkel látta

el, vagy pedig, hogy mennyei birodalombeli embertársainkat született aszkétáknak tartsa, a kik az evést nem élvezetre, hanem önkínzásra használják, nem azt evén, a mi számukra legizletesebb, hanem a mi a legemelyítőbb. Az ő fensége számára rendezett kínai ebéd ételsora a következő volt:

1. Friss
2. Száritott
3. Virágokkal díszített gyümölcsök.
4. Becsinalt
5. Cukrozott (kandirozott) tojások.
6. Cukrozott körte.
7. Mandarin-madárfészék-leves.
8. Dévérponta-leves.
9. Galambtojás-leves.
10. Sült czapa-uszonyok.
11. Fácán-sült.
12. Halgyomor-leves.
13. Vadgalamb-sült.
14. Fialat bambuszshajtások sültve.
15. Különböző téztafélék.
16. Vese-leves.
17. Friss gombák.
18. Sült halak.
19. Ürösült.
20. Ragout czápauszonyokból és Bicho de mareből (az utóbbi egy hengeralakú tengeri puhány, mely mint kedvező nyalánkság nagy mennyiségben vitéik Trepanz név alatt a malajai szigetekről Kínába.)
21. Ragout különféle vadakból.
22. Gombák főzelékek.
23. Lilium-magvak, frissen és kandirozva.
24. Különböző édességek.
25. Csemegék.

Italul a «szóki» szolgált, egy rizsből készült szeszes ital, melyet úgy Kínában, mint Japánban igen kedvelnek és melegen isznak. Végül liqueurök.

Soron kívül még dinnyemagvakat is szolgáltak föl, de nem az urak számára, a kik a 25 ételnek részben megizlésével, részben megnézésével már ügyis jóllaktak, hanem a hátuk mögött ülő leányok számára, a kikről, mint a «virágcsónakok» lakmározói mulattatására szolgáló leányzókról, már fentebb volt alkalmunk szólni. A gavallérok kötelessége a dinnyemagvakal társnőiknek kedveskedni, a kik ezeket jóízűen rágicsálják.

Egy másik estén ő fensége mulattatására nagy kínai tűzijátékot rendezett Dresó úr házában gyönyörű kertjében. A kínaiak ismeretesek arról, hogy mesterei a tűzijátékoknak. A ki maga nem látta, el nem képzelheti, mily leleményes és egészen sajátos ezen tűzijátékok összeállítása, hogy mily váratlanok és meglepők átmeneteik és mily káprázatosán fényes a kiállításuk. Főjellegük, hogy minden tűzijáték ábrázol valami tárgyat, alakot, olykor symbolikus vagy történelmi eseményt. Talán nem lesz érdektelen, ha ide csatolom azon tűzijáték sorozatát, melyet ő fensége tiszteletre rendeztek.

1. Nagy díszlakoma ő fensége a (kínai) császárnál.
2. Oriás-szilvavirág.
3. Az arany-réce egy liliomtól közepette.
4. Egy egyszerű állat szájából egy jaspiskó ugrik ki, Kína szent emberének születését jelelvé.

5. Egy pagoda híres tudósok neveivel.
6. A felkelő hold.
7. Fáklyámenet.
8. Kivilágítás a császár születése napján.
9. Egy ponty ugrik át a Sárkánykapu fölött; a legnagyobb eredmény jelképe.
10. Nagy örömtűz.
11. Öt főnix szemben a nappal: Jövendő szerencse.
12. Hung-Wu, a Mingek császári családjának megalapítója, mint tehénpásztor.

Mind ennek szellemi vagy belső tartalmát illető méltánylása természetesen a kínai történelem, symbolikus és vallásos fogalmak, vagyis az egész ottani szellemi élet ismeretét kívánja meg; a mutatóványok idegenre nézve érthetetlen dolgok. Hanem már a külső látványosság, a dekoratív elem nagyszerűsége ugyancsak megkapta a jelenlevők figyelmét és felkelté bámulatunkat. Mindezen tűzi jelenetekről még csak hozzávetőleg is helyes fogalmat nyujtani, a szöveges és a képelet varázstulajdonságaival főruházott tollnak méltó feladata volna. Nekünk azonban csak egy rövid jellemzésre lehet szorítkoznunk. Mind egyik számnak, vagy jelenetnek kezdete, eredete ugyanaz volt, egy alacsony szekrény, mely körül tüzkerekek forogtak sebesen. Egyszerre csak szétrobbant a szekrény és tartalmából hihetetlen gyorsasággal megalakultak mindazon alakok és tárgyak, melyek az illető jelenethez tartoztak. Pl. az első számnál egy nagy asztal keletkezett a levegőben s körülről számos figurák ültek. Ezek körül hat lampionláncolat, mindegyik 20 égő lampionból állva, függött. Mindez soká lebegve forgott egymás körül. A többi számok tárgyai is hasonlólag átváltozás útján származtak.

Miután ő fensége eképek Kantonban néhány érdekes és élvezetes napot töltött, 26-án reggel ismét hajóra szállt, hogy visszatérjen Hongkongba; előbb azonban érintvén a történelmileg nevezetes portugál gyarmatot, *Makaót*.

Makao volt az első letelepedési helye az európaiaknak kínai területén. Kevéssel az Indiai és folytatólagosan a Csendes óceánba is vezető nagy fölfedezési útjuk után a XVI. század közepén már megjelentek a merész portugál kereskedők Kanton előtt és már 1567-ben megadatott nekik az a jog, hogy a Kanton mellett elhaladó Perli folyó deltájának egyik szigetén letelepedhessenek. Kezdetben az egyedüli idegen telepítvény lévén Khina partjain, hatalmas virágzásnak indult. A mióta azonban az angolok Hong-kongot megalapították, azóta Makao teljesen elveszté elsőrendű fontosságát, mit a szomszéd angol gyarmat ragadott magához. Habár tehát Makao nem oly mozgalmas életű, mint Hong-kong, talán épen ez teszi széppé. Az európai negyedben díszes lakházak, tisztán tartott széles utcák, a melyekben csak itt-ott látható egy-egy járó-kelő, a boltok teljes hiánya, a magas, földig érő ablakok leeresztett redőnyeikkel bizonyos előkelő hatást tesznek, mely olyannyira sajátos, a régi ibériai városoknak. És természeti szépségeken sem szegény Makao. A sziget halmaik erődök koronázzák, a melyekről gyönyörű kilátás nyílik a szigetre, annak kínai dzsunktől hemzseggő öbleire és a nagy

tengerre. Egy ilyen kilátó hely a «Largo de Camoëns» is.

Ezen halom tetejét egy gyönyörű, tropikus növényzettel pompázó kert foglalja el. Közepében hatalmas sziklatömbök toronyosulnak föl, egy mély barlangot alkotva. Ebben a sziklahajlékban írta meg a nagy portugál epikus, Camoëns, híres hőskölteményét, a «Luisiádot». Hazájából száműzve írta meg annak dicsőségét és nagyságát. És a rejtélyes sors, mintha meg akarná torolni a megvetett költő sérelmeit. Most az ő dicsősége nagy és az lesz örökre, de hazájáé elhalványult (legalább itten Khinában.)

Ő fensége megszemlélte Makao legszebb pontjait, katonai intézményeit és érdekes selyemfonó gyárait. Este visszatért Hong-kongba, a hol ismét a «Erzsébet»-re szállt át.

Július 29-ikén elhagytuk a mennyei birodal-



HIMLŐ-OLTÁS PÁRIS UTCZÁIN.

mat, hogy a fölkelő nap birodalmába — Nipponba — induljunk.

HIMLŐ-OLTÁS PÁRIS UTCZÁIN.

Párisban nagyon gyakori a himlő, mely néha egész ragályszerűen lép fel, mint pl. a porosz-francia háború idején s 1881-ben és 1882-ben. Ezért a hatóságok mindent elkövetnek, hogy a himlő elleni védőoltásban a lakosság minden rétege részesüljön. De mindhiába, mert mégis folyton nagy számmal vannak, a kik a beoltást valami módon elkerülik, különösen pedig a külvárosok lakói között. Kérés, fenyegetés, büntetés mind keveset használ, s kivált a szegényebb néposztály mindenkép bujkál a beoltás elől s oltótűnek állni teljességgel nem akar.

Hogy az ilyen makacs embereken kifogjon, eredeti módot eszelt ki az ottani mentő-egyesület.

Tudvalevő ugyanis, hogy a nagy városok népe rendkívül kíváncsi s kapva kap minden újon, minden szokatlannal. A párisiakban pedig különösen nagy mértékben megvan ez a tulajdonság. S erre alapították a mentő-egyesület vezetői a maguk ügyes tervét.

«Várjatok, gondolták magukban, hiába bujkáltok az oltás elől, mégis csak beoltunk mi benneteket, hogy jobban sem kell!»

Kivonulnak hát az egyesület orvosai — mind csupa nyájas, barátságos férfiak, — ki, oda a külvárosi utcák tömkelegébe, vivén egyszerűsággal magukkal egy szépen kimosdatott, derékon letakart borjút, s valahol egyik utcasarcon megállanak.

Már maga ez a különös társaság elegendő, hogy a kíváncsi népség érdeklődését felkeltse; de hogy is ne: díszesen öltözött, hatalmas, ragyogó köcsökalapos urak és egy borjú! Ez bizony nem mindennaplátvány s kitűnjő, hogy mit akarnak azok az urak avval a borjúval? Csakhamar egész csöndület támad, úgy hogy utoljára a közlekedés is jóformán felakad.

Csak ezt lesik a jólékű orvosok. Midőn már látják, hogy a kíváncsiság tetőpontját érte, megszólal az egyik, s meggyőző hangon kezdi magyarázni a himlő-oltás előnyeit. A népség eleinte csodálkozva kezd kiábrándulni, mert legalább is azt várta, hogy a borjút táncolni fog, vagy más efféle, de a szónokló doktor addig magasztalja az oltást s addig festi szörnyű sötét színekkel a himlő borzasztó rombolásait, míg végre az egyik anya kiválik a tömegből s beoltatja kis gyermekét.

A bámulóknak kezd tetszeni a dolog: ni, milyen könnyen megy; a kicsike alig vette észre, s már is be van oltva! De fődolog az, hogy az oltóanyagot ott, szemük előtt veszik ki abból a szép borjúból. No, már ennek ellen állani nem lehet! S megint kiválik egy anya, majd a harmadik, majd a tizedik, s egymásután oltatják be kicsinyeiket. Erre vérszemet kapnak a felnőttek is: «vajjon milyen is lehet az a beoltás?» S ők is egymás után vállalkoznak magukat a műtétnek alávetni.

Ide vonatkozólag képet is közlünk, mely azt a jelenetet ábrázolja, midőn már a jég megtört, s a felnőttek is meztelen karral várják, míg a sor rájuk kerül. Ilyen módon naponként pár ezer embert is beoltgatnak az utcákon az orvosok, mind olyanokat, a kik különben valószínűleg teljes életükben egytől-egyig beoltatlanul maradtak volna.

AZ IDŐ MÉRÉSE AZ Ó-KORBAN.

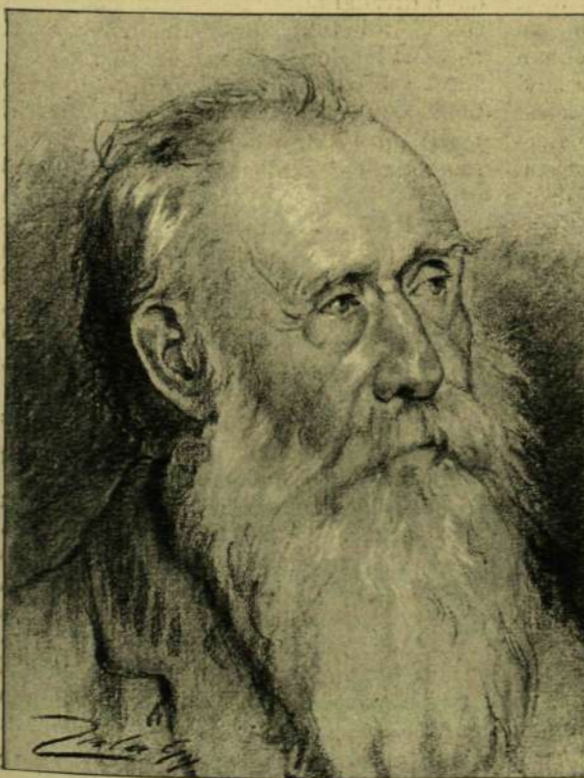
A rendszeres napkelte és napnyugta, az ez által beállott nappal és éjjel váltakozásai, valamint a holdnak naponkénti fényváltozatai, továbbá az időjárásban, a növények fejlődésében bekövetkező változások, a virágzás, a gyümölcs-



TANULMÁNY-PEJ. Bruck Miksa rajza.



Kacziány Ödön rajza. ALFONSINE A «KÖSZIVŰ EMBER FIAI»-BÓL.



TANULMÁNY-PEJ. Zala György rajza.



BÁLványos Vár. Nagy László vízfestménye.



BEFUJTA AZ UTAT A HÓ. Vágó Pál vízfestménye.

érés, a lombok lehullásának rendszeresen megújuló időszakai, bizonyára korán megragadták az ős ember figyelmét, s legelső alapját tették valamelyes időszámításnak.

Az egyiptomiak a Nilus rendszeres áradásai szerint határozták meg az év hosszát. Görög feljegyzések szerint az ó egyiptomi év már 12 hónapra volt felosztva, minden hónap pedig harmincz nappól állott.

Ezt a tizenkét hónapot következőkép nevezték: Thoth, Phaophi, Athyr, Choiak, Tybi, Mechid, Phamenoth, Pharmuthi, Pachon, Tyani, Epiphy, Mesori.

Az ó-kor művelt népének, a khinaiaknak, már csillagászati ismeretekkel kellett birnia.

Ezek már Kr. előtt 1100-ban árnyék-mérések segítségével 365 $\frac{1}{4}$ napban állapították meg az év hosszát, a mi csak úgy magyarázható, hogy ismerték a természetben meglevő egyedüli abszolút sebességű mozgást, a földnek saját tengelye körüli forgását. Mind a mellett számításuk pontossága bámulat, ha tekintetbe vesszük eszközeik és szám tudományi ismereteik hiányosságát.

A görögöknél már történelmük kezdetén rendszeres időszámítást találnak, mely minden valószínűség szerint babiloniai és egyiptomi ismeretek nyomán fejlődött. A görögöknél is tizenkét hónapból állott az év, a hónapok közül hatban huszonkilenc, hatban pedig harmincz nap volt.

A nap kezdetét különböző népek más-más időponttól számították. Így a syriaiak, a damaskusiak, perzsák, babiloniai, atheneiek, zsidók a nap lementétől, az etruskok déltől, az egyiptomiak és a római papok pedig éjféltől számították a nap kezdetét.

A nap beosztását illetőleg csakis a nappal és az éjjel megkülönböztetését találjuk az ó-kori népeknél. De a napnak az égboltozaton történő látszólagos mozgása után csakhamar rá kellett jönniök, hogy a nap egy bizonyos időben a legmagasabban van az égboltozaton, azután pedig lassanként alászáll, míg végre letűnik. Ebből határozták meg a reggelt, a delet, az estét és az éjfélt.

Hogy a napnak reggel, dél, este és éjjelre való beosztásával meddig elégedtek meg a népek, nem tudni. Ámbar bizonyára hamar észrevették, hogy a testek árnyékaai nap állása szerint változnak, és hogy ez árnyék után a nappal kisebb részekre is felosztható.

Eredetileg azonban az árnyéknak nem az útját, mint a később feltalált nap-óránál, hanem a hosszát mérték.

A görög írónál nagyon gyakori a hat, tíz, tizenkét láb hosszú árnyék emlegetése, mint a nap valamely szakának meghatározása. Többek közt Aristophanes egyik komédiájában (Kr. e. 390) Praxagora nevé asszony férjének, Bleepyrosnak, ezeket mondja. «Neked azonban csak arra legyen gondod, hogy midőn az árnyék tizenkét láb hosszú, vacsorárob indulj.» Dinios gazdag athéni polgár barátait, Philotast és Anactarsist, vendégségbe hívja magához akkorra, midőn az árnyék 12 láb hosszú lesz.»

Hogy mekkora volt a tárgy, melynek árnyékát mérték, sokféleképen magyarázzák. Käsztner úgy vélekedik, hogy ha egyszerűen hat, vagy 10 láb hosszú árnyék említettik közelebbi meghatározás nélkül, akkor mindig egy-egy láb hosszú tárgy árnyéka értendő.

Ha figyelembe vesszük, hogy a hatszoros árnyék 9°26', a tízszeres pedig 5°42', napmagasságnak felel meg, és hogy Athén mintegy a 38° északi szélesség alatt fekszik, s ott az éj-nap-egyenlőség idejében a hatszoros árnyék 5 óra 20 percznek, a tízszeres pedig 5 óra 31 percznek felel meg: mivel ez az időpont eléggé alkalmas vacsora idejének, a föltevés helyes volta valószínű.

Az árnyék-méréseken kívül még számos más módot is használtak a régiek, hogy a nappal kisebb részekre oszthassák. Egyebek között Egyiptomban a ló futásával is mérték az időt.

Hogy kiktől, vagy mely időkből ered a napnak 12 órára való beosztása, nincs kipuhatolva, csupán annyi látszik valószínűnek, hogy ez összesen a nap-órák föltalálásával. Legelőbb Kr. e. 640-ben találjuk az első nap-órát a babiloniknál, s ugyanakkor a nappal tizenkét órára osztását is. A nap-órák mellett, leginkább ezek drágasága miatt, az árnyékmérők még sokáig használatban maradtak. És mivel rájöttek, hogy

az árnyék hosszai a napnak ugyanazon idejében a különböző évszakokban változnak, minden hónapra külön táblákat készítettek.

Álljon itt Bilfinger nyomán egy ilyen tábla, mely január hóra készült.

De horis.		pedes XXIX
hora	I et XI	pedes XXIX
II et X		XIX
III et IX		XV
IV et VIII		XII
V et VII		X
VI		IX

Hogy a legrövidebb árnyék 6 óra esik, abban leli magyarázatát, hogy a régiek a nappal tizenkét óráját nap keltétől számították, így 6 óra a mi déli tizenkét óránk felé meg.

Mint látjuk, a nap természetes órára volt osztva, tehát a nyári órák hosszabbak voltak, mint a téliek. Az éjjelt órségekre (vigiliakra) osztották. Ez a szokás a zsidóktól veszi eredetét, mely órségek a templomi szolgálatra vonatkoztak; a zsidóktól átvették a görögök és rómaiak is. A zsidóknál és görögöknél három, a rómaiaknál négy órváltás volt, és pedig az első 1—3 óráig, a másik 3—6 óráig, a harmadik 6—9-ig, a negyedik pedig reggelig tartott, a nap kezdetét nap lementétől számítva. Az a jel, mely szerint az egyes órségek kezdetét meghatározták, a kakas-szó volt, a régiek e nagybecsű éjjeli órája, mely fontos szerepét még is tartotta egészen az utóórák feltalálásáig, sőt sok helyen egész a mai napig. A szent írásban is számos helyen találunk a kakasa való hivatkozást.

Jézus is azt mondá Péternek: «Mielőtt a kakas kétszer szólna, háromszor tagadsz meg engem.» Tudvalevő, hogy a kakas éjjelenként kétszer szól: először éjjelkor, másodszor mielőtt pirkadna. A római legiók táborában a kakas szintén nagy becsben volt, sőt a XV. század első felében, midőn a burgundiak jó Fülöp alatt Calaiszt ostromolták, számos kakast tartottak táborukban oly ezérből, hogy azok az éjjelt és a hajnal kezdetét hirdessék.

Még a XVI-ik században a hajósok is használták a kakast, mint órát. Medina könyvében (Steuermandkunde) olvassuk, hogy a reggeli órség a kakas második szólásakor kezdődik. Érdekes, hogy nemesak a tizenkét, illetőleg 24 órára osztása a napnak volt közös majdnem valamennyi népnél, hanem mikor már alkalmas eszközök voltak, az órának 60 perczre osztását is minden nép elfogadta.

A számiak, tatárok, perzsák, khaldeaiak, egyiptomiak, sőt még az indiánok is a hatvanas beosztást használják. Az indiánoknál egy nap 60 *najika*. Egy *najika* 60 *vinaiga* (egy *vinaiga* egyenlő 24 perczel), a legkisebb időrész neve *kami*, ez $\frac{1}{80}$ másodpercz.

Az arabok a napot 24 órára osztják és kezdetét, mint a legtöbb keleti nép, naplementétől számítják. Naplemente, tehát a nap kezdete nálunk *magrit*, éjjel *musellejt*. A reggel *elghadda*, a dél *edduhr*. A khinaiak az órák, mint időt, *xi*-nek mondják; ennek kezdete *puen*, közepe *chum*, vége pedig *mo*. Az egy órai idő azonban nálunk két órának felel meg. Japánban hasonló szokás divik. A vízi órák föltalálásával, — melyet Platónak tulajdonítanak, — az éjeleket is sikerült órára osztani, úgy szinte a borús napokat is. Hasonló időmérő eszköz volt a sokáig divatolt homok-óra (clepsydra).

Ezen időtől kezdve az időmérő eszközökben gépezetet is alkalmaztak. Számos ily vízi órának leírása maradt reánk. Ezek után nem tagadhajtuk meg méltó elismerésünket a régiek képességétől.

PALASOVSKY ÖDÖN.

AZ ÁLÁRCZ TÖRTÉNETÉBŐL.

Farsangi tárcza.

Az álarcz a történetben? Mily hálás tárgy az emberi erkölcsök története tanulmányozójának. Hány rejtett gondolat, hány világra szóló összekövés, hány sötét bűn és nemes elhatározás fogamzott meg az álarcz rejtekében! Az első álarczos bizonyosan a biblia Jákobja volt, a ki hét évig szolgált eselédnek öltözve Lábánál s birkabőr-ruhába öltözött, hogy szörös kezei megtéveszessék világtalan apját s megáldja Esau helyett. S ime példája kísért az ó-testamentum annyi utánzójánál. A gibeoniták áldottzetben

mennek Józsuéhoz, hogy békét könyörögjenek; Mikháel, Dávid felesége, mikor Saul elküldte porozólót Dávidért, egy faragott képet fektetett annak ágyába, és fejére szörös kecskebőrt húzva, ruhákkal fődte be azt, míg maga Dávid, a géti király előtt az örült álarczát ölti magára s «elváltoztatva arczát előttük ide-oda dülöng vala.» Adám elrejtőzik az Ur előtt és Sámuel Saul előtt. Hát a próféta, a ki Akháb király előtt száját és szemét ráhintett porral változtatja el? És Jezabel? s meg még annyi és annyi? Nemesak Caligulák öltének elpuhultan aszszonyruhát, de nemesebb erények is takaróznak néha az álruha titokzatosságával. A salernói nemes, Procida János, hogy hazáját, Szciziliát megmentse a gyűlölt francia szarnokságtól, szerzetes ruhába öltözik és így zarándokol Arragoniai Péterhez, V. Miklós pápához és Paleolog Mihály görög császárhoz, hogy senkitől nem ismervé, segélyt toborozzon a francziák ellen. És ez a zarándokúja hozta a véres szicziliai vecsernyét Merész Fülöpé és katonáira.

Szomorúbb szerepe, gyászosabb jelentősége is volt a lárvának. Maszkban temették el a régi Rómában azokat az áldozatokat, kiknek erőszakos halál torzította el arcvonásait. Rómában egy maig is látható felirat siraftit a tragikus epigrammban egy álarczban eltemetett ifjú házaspár sorsát, kiket a nászéjen a leszakadt mennyezet temetett maga alá. Különbözn Bécsben, a Szent István-templomban is sok időn át szokás volt oroszlánbörbe takarva tenni némely halottakat örök nyugalomra.

A régi századok vad erkölcei sok visszaélés és kicsapongás ürügyét találták a lárva-viseelésben, mely épen azért hosszú időn át maradt a szenteskedő képmutatásnak üldözött jelvénye, kezdve a párisi parlament 1514-diki rendeletétől, mely oly okból tiltotta el az álarczokkal, jelmezekkel való kereskedést, mivel szere-száma nem volt a sok rablásnak, tolvajlásnak, házasságtörésnek, melyeknek elkövését álarcz segítette elő. Ezert már I. Ferencz betiltotta az álarczos menetek rendezését. Angliában pedig ugyanakkor fejvesztést volt arra szabva. Az egyház maga könyörtelenül tört pálczáit az álarczosi fölött s különösen átokkal sújtotta a gangreni zsinatot azt a nőt, ki férfiruhát ölt.

Érdekes bizonyítékait nyújtja a múlt századbeli «Comment de larvis» azoknak az udvari rendeleteknek is, melyekkel a közbiztonlét és köztisztaság érdekében szabályozták az álarczviselést. Albert szász herczeg egy alkalommal Lübeckbe menve, megbotránkozott az élébe vonuló álarczos nőkön s betiltotta a nők álarczviselését. Würtembergben főképe a nők férfinak öltözését büntették a toronyba vagy a tébolydába zárással. Sőt Itália apró udvarainál a ferrarai és mantuai herczegsekben is botbontetés volt szabva azokra, a kik éjjeli egy órán túl vagy napközben álarczos sokadalmaiban vesznek részt, csakhogy ezzel népesödületeket, veredéseket idézzenek elő. Követte ezt a példát a drezdai udvar is, eltiltva, hogy az álarczosok akár botot, akár mankót, vagy ártalmas fegyvert hordozzanak magokkal.

Még szigorúbban intézkedtek bizonyos egyetemi szabályzatok az ifjúságra nézve. Wittenbergában 1708. évben egy izben két diák ült szánkóra, egyik Diogenesnek, másik bohócnak öltözve. Mikor a csiny kitudódott, csak nagy rimánkodással kerülhettek ki, hogy a városból mindkettőt ki ne utasítsák. Beneficiumaikat azonban elvesztették, azonkívül pedig bírságot kellett fizetniök és börtönben ülnök. Különös, hogy daczára ez intézkedéseknek, sehol sem csökkent az álarczos farsangolások divatja s Európa összes fejedelmi udvarai közt csak a szigoru vallásosságú Lipót császár udvara nem tűrte az álarczos dobzódásokat, a miben aztán VI. Károly császár is követte példáját.

Néhány epizódból könnyen meggyőződhetünk e szigorú rendszabályok indító okáról és szükségességéről. Az 1723. év januárjában például Drezdában egy szabadságot katona, miután két aranyát elvesztette, álruhát öltött magára, s elment az álarczos bába, hol egy több, mint tíz aranyat érő ezüst dohányszelenczét lopott. Rajtakapták, mire eldobta magától a szelenczét. Mindazonáltal átadták az őrzésnek, s mivel tanuk esküdtek rá, hogy látták a lopást, a hadbírság arra ítélte, hogy a vásártéren, nyilván, hajdonfővel és álruhájában, hátán és mellén két táblával, melyek az elkövetett cse-

lekményt adták tudára mindenkinek, lánczczal egy fa-szamárhoz kössék, hol 10 órától délig maradjon. Onnan feloldatva pedig 12 korbácsütéssel saját ruhájában kikergessék a városból, és megtiltsák, hogy oda valaha visszatérjen. Más alkalommal a drezdai «magyar házbán» farsangolokat a drezdai tanács mind befogatta, mintegy 150 nőt és férfit s valamennyit a kamtonai és polgári börtönökbe csukatta. A közölt volt számos külföldit, nagyrészt magyarokat, a városból kiutasították, a baládó gazdát pedig a király 40 arany bírsággal sújtotta.

V. S.

PÁVA A VARJUVAL.

Elbeszélés.

(Folytatás.)

Írta MIKSZÁTH KÁLMÁN.

Az óbester ajkán ott lebegett már komoly érzelmeinek szöbokrétája: «Én csak egyet kérek öntől, legyen nőm; több óhajtságom nincs a világon», de a grófnő csintalankodásai fölbresztették gyanakodását és féltékenységét (mert ezek egy ágyban szoktak aludni) s különben is aranyat érő ötlete támadt; kiterő út, de mégis egyenest a czeálnak vágó.

— «Hallgassa meg a grófnő kegyesen első kívánságomat.»

— «Hallgatom, vitéz óbester uram.»

— «Mondja meg nekem a grófnő, hogy mi lett volna az ön három kívánsága, ha ön nyeri meg a fogadást?»

— «Ah! — sziszszent föl Cselejthy Anna meglepetve a fordulattól. — Ez az ön első kívánsága?»

— «Ez.»

— «Ön nem csak kíváncsi, édes gróf, hanem egy kicsit ravasz.» (És megfenyegette a napernyője nyelével.)

Pedig nem a ravaszág, nem a kíváncsiság sugta Waldecknek ezt a gondolatot, de az óvatosság. Csiga-biga nyujtsd ki szarvacskádát! Ellöbte te, aztán én . . .

— «Megfordult a koezka. Most már én hallgatom, kegyelmes asszonyom.»

— «Bolondság! Én akármit mondhatok három kívánságom gyanánt. Mi biztosítja, hogy az igazit mondom?»

— «A Cselejthy czímer körirata, — felelte az ezredes — «Virtute et veritate.»

— «Ej, az asszonyok erkölcestana és bibliája más, mint a férfiaké. De van nekem egy jó tanácsom, zálog az őszinteségre. Igérje meg, hogy a három agyonütött kívánságomat mégis teljesíti. Ez az egyetlen biztosíték, édes gróf, hogy az igazi fiókok nyilnak meg. Nos, teljesíti?»

— «Lovagi szavamra fogadom, föltéve, hogy hatalmamban áll.»

— «Természetesen. És van még egy föltétel ráadásul.»

— «Ha már elkezdte a diktálást a legyőzött, hát isten neki, csak diktáljon.»

— «Nekem is három kívánságom van, a grófnak is; ez úgy-e összesen hat kívánság? Ezeket én úgy kívánom felszítani, hogy mindenna pra jusson egy az ebédhez. Ennélfogva hat napig szívesen látom a tisztikart és az összesereglett vendégeket ebédre.»

— «A boldogságban úszó Waldeck gróf közbeszólt:

— «Téved, grófné, csak öt kívánság van már hátra.»

Mire azonban rögtön letorkolta tréfásan gróf Brunsvik:

— «Mi hat napot hallottunk, hatszor jövünk, punktum. Az ördög vigye el a fősvénységedet. A kész falatot is kihúznád az ember szájából.»

A grófnő mosolygott:

— «Lehetséges, hogy a hatodik ebédre is akadhat még valami mondani valónk.»



Kimmach László rajza.

JÓZSEF, A KI AZ INASOKNAK SEGÉDKEZETT.

S kedves arca rejtélyes ködbe burkolózik . . .

— «Mennydörgettél! — monda az ősz hajú Brunsvik. — Bár addig tartanának e bohóságok, mint a Seherzade regéi.»

A grófnő nagy udvart vitt, tömérdek cselédet tartott. A régi ördögök (a mesék szerint) rábízták a szolgálókra, hogy összekevert mák, lóhere és köles magokból válogassák ki az egyfajtájút, az új ördögök pedig, úgy látszik, megfordították a feladatot, rábízták a magyar urakra, hogy a világ összes fajait keverjék össze. Francia volt Ujjfalún a szakács, angol volt a lovas, hollandus a kertész, cseh a jáger, sőt még magyar cseléd is akadt a háznál. A kastély mögötti melléképületekben különféle mesteremberek laktak. A grófnének volt saját cipésze, saját ötvöse, saját szíjgyártója, szabója, kerégyártója, a kik rendes konvenziót húztak, leginkább naturalékban. Az úrnő délelőttig azzal töltötte, hogy sorba járta valamennyit s nézegette a munkájukat. Mind neki dolgoztak reggeltől estig. A csizmadia cipelőket varrt szattyánból, karmazsinból, selyemből; a kovács ezüst patkót vert a kedvencz paripa lábára; a szíjgyártó korbácsokat font, ha egyéb dolga nem akadt; a szabó a Bécsből érkező drága szövetekből divatos szoknyákat szabott; a melyeket (Viganeau kisasszony, a Bécsben szereplő francia tánczosnó után) *viganóknak* neveztek.

Johanna nevetve mondá Nagy Józsinak: — «No, semmi az. A tálcza eltalálta, hogy immár nem a kegyelmed kezébe való.»

S ezzel egy üres széklet mutatott neki messze lent az asztalnál:

— «Üljön le köznék most már tiszt uram!»

No, ez bizony, akárki mit mond is, kedves jelenet volt. Nagy Józsi tisztességűdással előbb odajárult az úrnő kezét megcsókolni, csak azután telepedett az urak közé, a kik parolát fogtak, poharat kocczintottak vele, miközben dicsérték a Johanna grófnő jó szívét — a ki így megsegít egy szegény ördögöt.

Magának az ezredesnek is tetszett az ötlet. Előkelő gondolat volt töle, neki, a legyőzöttnek a győztes paripa lovasát jutalmazni. Ezek azok a finom griffek, a mikhez csak azok értenek, a kik az udvar levegőjét szítták. Egy kicsiséget kérni, de az is formás és kifejező legyen. Akár csak azt mondá ezzel: «Ime, nem haragszom rád győzelmedért Waldeck, megteszem a legényedet hadnagynak.»

(Folytatása következik.)

kában: gyomlált, himzett, font, még vasalt is. Persze mind a maga mulatságára, gyönyörűségéből. Mikor az aratóit megnézte, utána is vittek egy kis ezüstnyelű sarlót, odaállott egy kicsinyt a sorba és a legszebb legény szedte utána a markot. Hát nem volt ez nagy mulatság? A befőtjtjeit maga csinálta, mindennap megjelent a konyhában, megkóstolta az ételeket, javított rajtuk, ebben sok ezet van, amabban kevés só. Sarjúgyűjtéskor maga vitte vállán a filigrán gerelyét, a mit remekbe csinált az asztalosa.

Hát még a kender, az *asszonyok füve!* Az aztán az élvezet, a kenderrel pepecselni. Minden esztendőben a keze munkájával előhozni egy oltárterítőt a templomnak s egy abroszt az asztalra; maga nyütte, beázta, szárította, tilolta, hébőlte, fonta, szőtte, fehérítette; nem volt szabad másnak hozzá nyúlni.

Nagy vendégségeknél ilyen abrosz került az asztalra, s az ilyen abroszra legalább egy ételt ő főzött; hogy melyiket, azt a vendégeknek illet kitalálni, agyba-főbe dicsérni, kétszer-háromszor megrepetálni.

Ama nevezetes ebédek elsején, melyekre a löversenyek urait hitta meg, például a rétes szüete a legnagyobb elragadtatást; igaz, hogy jó is volt, ki volt nyujtva finomra, kisülve porhanyósra, de nem annyira ez tette olyan jóvá, mint inkább az udvarmester arczmimikája. Bezeg, rögtön kitalálták, kinek a kis keze gyúrta.

Hanem ez nevezetes ebéd volt, vétek volna ennél sok szót fecseirelni a fogásokra, sőt a nevezetes rétesre is (hiszen holnap is ebéd lesz); ma mindenki a fogadás eldőltere volt kíváncsi s mihelyt a feketekávé betalálták, egy perczet se akart vesztetni gróf Waldeck, oda fordulván a szép asszonyhoz:

— «Halljuk tehát végre, hogy a háromból mi lett volna a grófnő első kívánsága?»

Mélységes csönd támadt. — Csak azok a csacska kis kanalak csörögtek egy kicsit. A szép menyecske egykedvűen látszott szüresölni a kávéját s hanyagult, majdnem szórakozottan felelte:

— «Az első? Oh, az igen egyszerű, kedves ezredes.»

S aztán vonatott hangon folytató:

— «Arra kértem volna kegyelmedet, hogy ezt a Nagy Józsefet nevezze ki hadnagynak.»

— «Inháber könnyedén hajtotta meg magát: — «Ezennel kinevezem hadnagynak!»

Nagy József, a ki a grófi inasoknak segédkezett, menten kiejtette erre örömben az ezüst nagy tálczáit. A csészék, ibrikek szétgurultak, összetörték.

Johanna nevetve mondá Nagy Józsinak:

— «No, semmi az. A tálcza eltalálta, hogy immár nem a kegyelmed kezébe való.»

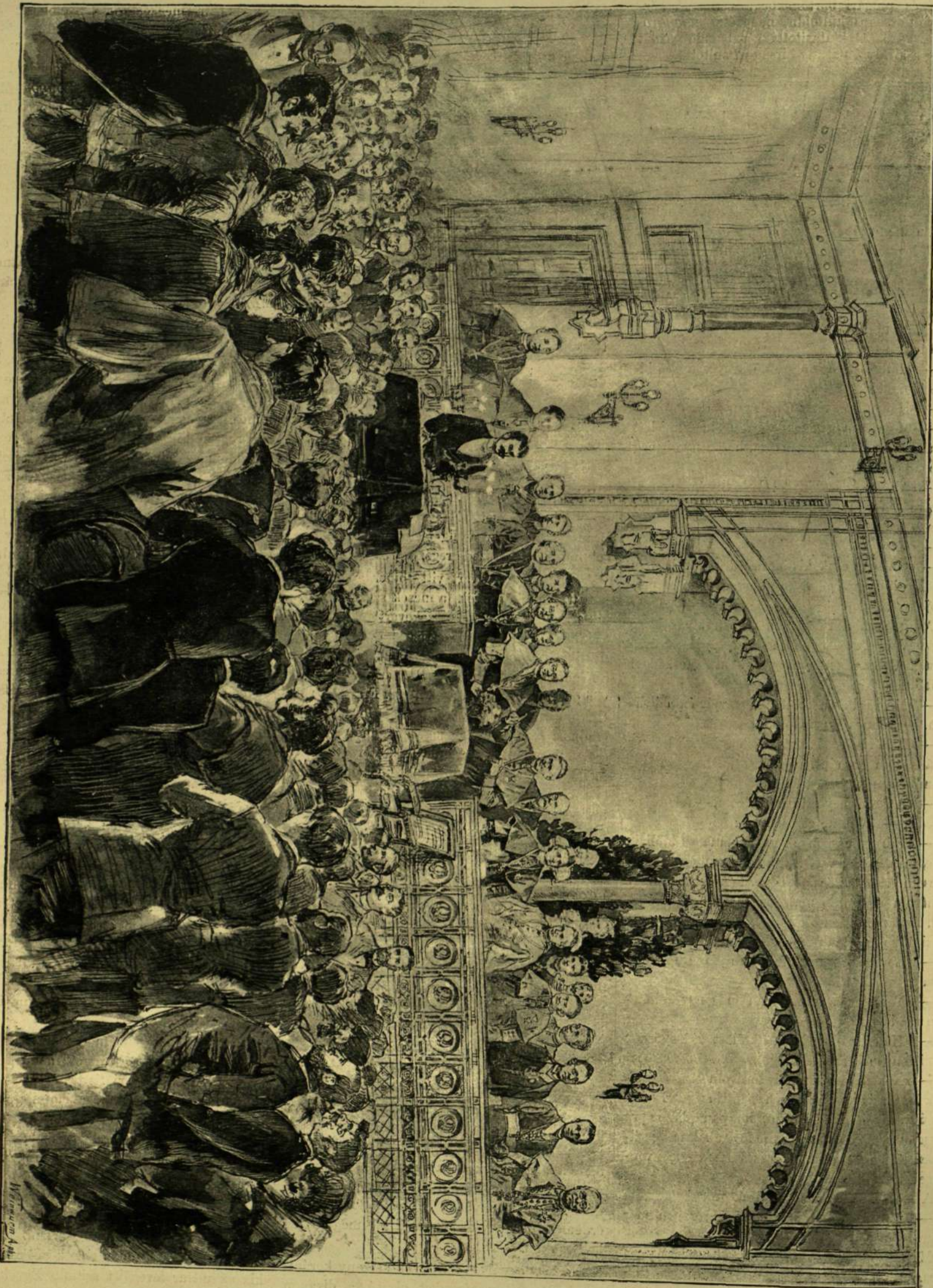
S ezzel egy üres széklet mutatott neki messze lent az asztalnál:

— «Üljön le köznék most már tiszt uram!»

No, ez bizony, akárki mit mond is, kedves jelenet volt. Nagy Józsi tisztességűdással előbb odajárult az úrnő kezét megcsókolni, csak azután telepedett az urak közé, a kik parolát fogtak, poharat kocczintottak vele, miközben dicsérték a Johanna grófnő jó szívét — a ki így megsegít egy szegény ördögöt.

Magának az ezredesnek is tetszett az ötlet. Előkelő gondolat volt töle, neki, a legyőzöttnek a győztes paripa lovasát jutalmazni. Ezek azok a finom griffek, a mikhez csak azok értenek, a kik az udvar levegőjét szítták. Egy kicsiséget kérni, de az is formás és kifejező legyen. Akár csak azt mondá ezzel: «Ime, nem haragszom rád győzelmedért Waldeck, megteszem a legényedet hadnagynak.»

(Folytatása következik.)



EGY RÉGI MAGYAR EZERMESTER.

A középkor egyik nagy bölcsészének Roger Baconnak tulajdonítja a hagyomány a beszélő fő feltalálását. De még tultett rajta, ha igaz, a titkos tudományok híres magistere, Albertus Magnus, ki állítólag oly emberi gépet szerkesztett, a mely járt és beszélt. Azt mondja a legenda, hogy mikor a mester elkészült nagy művével, éjnek idején beállította tanítványa, Aquinoi Tamás kamrájába, ki ágyában csendesen aludt, de az automat hangjára fölrettenve, anynyira megijedt, hogy egy dorongot ragadott s darabokra zúzta az emberi leleményességnek ezt a harmincz éven át készült remekét.

Míndez csak mese és képzelődés, de a repülőgép feltalálásának újabb rebesgetői emlékeztünkbe hozzák egy derék múlt századi magyar embernek a nevét, kiről nem mese, hanem tény, hogy a járó és beszélő, sőt a *gondolkodó embert* föltalálta. A Mária Terézia-féle törvénykönyv németre fordítója, a mai budai várpalota építésének egykori vezetője, *Kempelen Farkas* udvari tanácsos volt ez ariatika lángelméjű mechanikus.

A Kempelen-családban a matematikai zseniáltság szinte hagyományos volt. *Kempelen János*, Farkasnak bátyja, később a Theresiánum igazgatója, még utóbb pozsonyi apát, kiterjedt nyelvismeretei mellett, maga is tudós matematikus volt. De mindannyiát tulszárnyalta leleményben *Kempelen Farkas*, kinek feltalálói hírnevét a technikai haladás története nem egy alkotásban őrzi. Ő lőkéletesítette az angol tűz- vagy gőzgépet, melyet Magyarország akkori csatorna-építéseinek nagy sikerrel használt; ő alkalmazta a schönbrunni szökőkutnál azt a módszert, mellyel fogva egy vízszintes henger által a hegyekből vezetéken át lefolyó víz ellenhatását arra használhatta, hogy néhány szivattyú mozgásba hozatalával visszadjja a szökőkút lefolyó vizének egy részét. Elmés szerkesztő volt egy vakok számára készített sajtó, mellyel a világtalan magányomtathatta ki gondolatait, sőt — bár ez kissé mesésen hangzik, — egy elmés gőzgép is, mely nagyra lett volna hívatva, de sajnos, pár percznyi használat után szétrepedt. De mindezeket háttérbe szorította két találmánya, melyek rendkívüli meglepetést okoztak.

Az 1769. év egyik napján *Kempelen* ugyanis hivatalos ügyben Bécsben időzött, mint szakértő, meghívást kapott egy udvari estélyre, melyen valami *Pelletier* nevű francia az akkoriban igen divatos delejezési mutatványokat készült bemutatni Mária Terézia császár-királynő előtt. Ez alkalommal történt, hogy *Kempelen* a látottak benyomása alatt mintegy önkénytelenül olyasmit ejtett ki száján, hogy ő még sokkal meglepőbb dolgokat tudna produkálni egy gépezet segítségével, melynek tervét rég forgatja elméjében. A császárnő egy szép asszony kíváncsiságával kezdett érdeklődni a furfangos magyar ember ötlete iránt s nem került sok fáradságába rávenni azt, hogy tervét megvalósítsa. Így jött létre alig hat hó leforgása alatt az a

csodálatos remekmű, mely hosszú évek során tartotta lábban Európát.

Mi volt ez a világsodója, mely egy magyar ember agyában megszületett, hogy aztán körültekintően az ő és új világban s ezek ajkára csalja a meglepetés fölkiáltását? Egy egyszerű automat, egy ember nagyságú alak, törökösen öltözve, faszéken ülve, s egy három és fél láb

végét mutatta. Mindebben még semmi rendkívüli nem volt. De a mi azután következett, az valóságos az ördögösséggel látszott határosnak. Valaki helyet foglalt az automat szemében. Alig vették ki a csibukot a török kezéből, az azonnal elkezdett játszani az előtte felállított sakkfigurákkal. Lassan fölemelte a karját, a húzásra kiszemelt figura felé toltja, újjaít kiterjesztve, hogy megfoghassa, azután megragadta s áttette a kiszemelt koczkára, melynek megtörténte után csendesen ismét visszahuzta karját s az előtte levő párnára nyugtatta, várva, míg ellenfele szintén megteszi a maga mozdulatát.

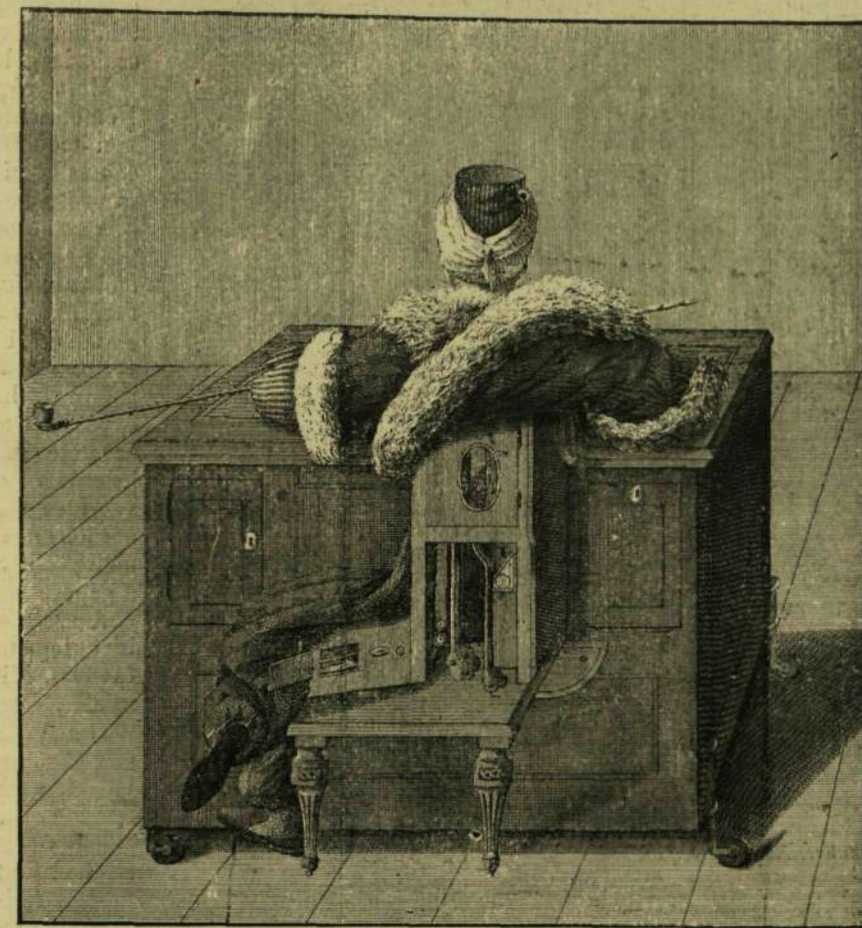
Ellenfele minden hívására a báb megmozgatta a fejét és végig nézett az egész sakkasztályn. Aztán, ha rákerült a sor, hogy elfüsse játszótársa valamelyik figuráját, ugyanazt a mozdulatot tette, mint fenebb, megragadta az előtte álló figurát, fölemelte helyéből, maga mellé tette. Ez után fölkapott egyet a magáéi közül, s kieserelte az elütrött figurával. Ha a királynak adott sakkot, fejét szépen meghajította kétszer; ha «sakk a királynak» következett, háromszor hajította meg fejét. Ha tréfából hamis húzással próbálták megcsalni, megrázta a fejét; sőt nem elégedett meg ennyivel, hanem fogta a figurát, maga tette vissza helyére, s folytatta a játszmat, egy húzással elébe vágván ellenfelének.

Minden húzásnál olyan forma neszt hallatszott a gépezetből, mint mikor az órát felhúzzák, de mihelyt a húzás megtörtént, e neszt is megszűnt. Körülbelül tíz-tizenkét ilyen húzást tudott egyfolytában tenni a gép, aztán föl kellett húzni. De nagyon természetesen, ez a fölvezetés csak a kar mozgató rugóinak kellő feszültségben tartására vonatkozott, s egyáltalán nem fejtette meg az automat értelmét játszásának titkát.

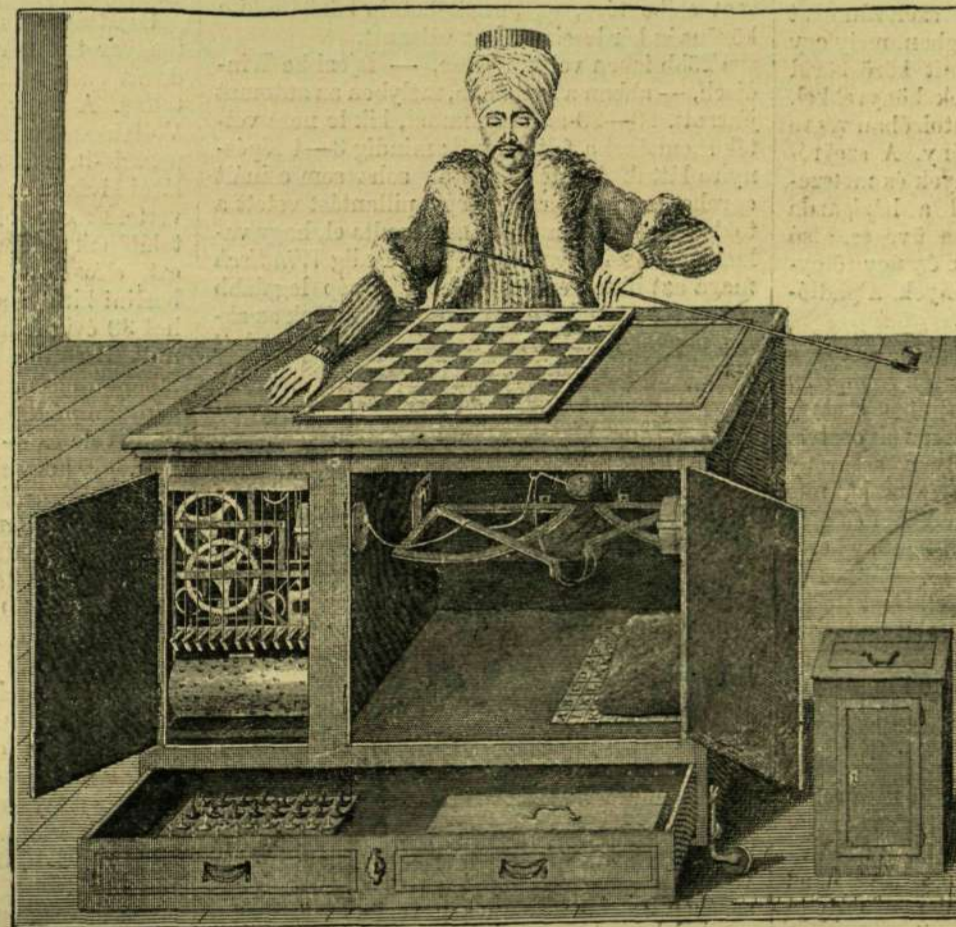
Pedig hogy e gép valósgos értelemmel játszott, azt mindennél jobban mutatta a következő fogása. Ha a nézők egyike a teljesen üres tábla bármelyik koczkájára egy lovat állított, az automat habozás nélkül nyúlt utána, a megjelölt ponton kezdve tökéletes lóugrással végigvezette a tábla mind a 64 koczkáján, a nélkül, hogy csak egyet is elhibázott volna, vagy hogy kétszer tért volna vissza ugyanazon helyre. Könnyű volt erről meggyőződni, ha a jelenlevők egyike egy fehér játékpenzt tett az első koczkára s egy-egy vöröset mind a következőkre, melyeket a ló ugrásában érintett. Am kísértse meg bárki ezt a kis fogást, nem egy könnyen fog neki sikerülni.

Kempelen sakkzó gépe, mihelyt híre ment a rendkívüli találmánynak, nagy és méltó figyelmet keltett.

Ujságok szenteltek hasábokat leírásának, messze földről jött mechanikusok tödültek seregesezől Pozsonyba, hol a mester családjával házának földszintjén lakott, míg műhelye, s abban a csodaember a lakás emeletét foglalta el. Mindenki valami szédélgést sejtett s meg volt győződve, hogy a gépben legalább is egy ember van elbujtatva. E föltevések alaptalanságát teljesen kimutatta *Windisch* udvari tanácsos is, ki *Kempelen* személyes ismeretségben állt, auto-



A SAKKJÁTSZÓ GÉP A JÁTÉK MEGKEZDÉSE ELŐTT, HÁTULRÓL NÉZVE.



A SAKKJÁTSZÓ GÉP A JÁTÉK MEGKEZDÉSE ELŐTT, ELŐLRŐL NÉZVE.

széles és két és fél láb mély szekrényhez erősítve, mely négy karikán mozgott. Jobb karjával a szekrényre támaszkodva, baljában hosszú csibukot tartva ült az automat, pipázó helyzetben, előtte az asztalon sakkasztálya, melyről le nem vette szemét. A szekrény szétnyíló ajtai egy fiókot földtek, melyben vörös és fehér elefántesont sakkfigurák heverték egy tálcán, azonkívül egy hosszúkás tokban hat kis sakkasztálya, melyek közül mindenik egy-egy játszma



A SAKKJÁTSZÓ GÉP JÁTÉK KÖZBEN.

matját apróra megvizsgálta s e célból nála tett látogatásáról többek közt így ír:

„Átmenve a műhelyen, mely egyszerű elszobából is szolgál a dolgozószobához, mindenütt asztalos, lakatos, óras szerelmeket látni összevissza, oly rendtelenségben, mely egy gépész lakására vall. A szoba falait köröskörül nagy szekrények fedik, némelyek könyvekkel, mások antik tárgyakkal telve, az utolsóban végre egy kis természetrajzi gyűjtemény. A szekrények között üres helyeket festmények és metszettek foglalják el, kivétel nélkül a házigazda művei; a szekrények felső része üveges, alsó részét kettős ajtók zárják, melyek ép úgy tölgyfából valók, mint magok a szekrények. A padlózat fenyőfa.”

Itt látta Windisch először a bábembert is, s részletesen megtekintette szerkezetét. *Kempelen* — ugymond — kinyitotta az automat szekrényét, mely egy rekesz által két részre volt osztva. A baloldali kisebbik rekesz, mely a szekrény szélességének csak harmadát foglalta el, tele volt kerekkel, rugókkal, hengerekkel és más óraművekkel. A jobboldali részben néhány kerek és rugón kívül csak egy tok, egy vánkós és egy tálcza volt, rajta arany betűkkel. Hozzáteszi, hogy a feltaláló a szekrény hátfalát is felnyitotta, s gyertyával megvilágította, úgy hogy az egész gépezet látható lett s mindenki meggyőződhet arról, hogy senki sincs benne elrejtőzve.

Azután fölemelte az alak kaftánját, s ekkép fölfedte egész vázát, melyen szintén nem lehetett egyebet látni emeltyűknél, melyek közt egy macska sem bujhatott volna el. Ebben az állapotban fölhajtott ruházzal sétáltatta végig az automatot közönsége közt, mielőtt megkezdte volna bámulatót keltő mutatványait.

Mikor mindezek megtörténtek, *Kempelen* először is egy korlát mögé állította gépét, nehogy a nézők, rátámaszkodva, megmozdítsák játéka közben, s ellen elég tért nyerjen, hol fel s alá sétálhasson s ellenőrizze bábja mozdulatait, hol jobbról, hol balról közelítve hozzá, de a nélkül, hogy érintené. Végre beleyült a gépezet belsejébe, hogy mozgásba hozza azt, miközben a vánkós karja alá fektette, a titokteljes tokot és tálczát pedig egy közeli asztalkára helyezte. Amabba játék közben gyakran betekintett s egyáltalán úgy látszik *Windisch* köz-

léseiből, hogy e tok nevezetes szerepet játszott az egész titokban; a mi az aranybetűs tálczát illeti, ez egy újabb mutatvány céljára szolgált a sakkjátéka befejezte után, a mikor az automat elébe téve, ez annak betűin bökölte ki a közönség kérdéseire adott válaszát.

„Több ízben voltam jelen, — fejezi be *Windisch*, — abban a szobában, melyben az automat játszott. 20—30-ad magammal, kik le nem veték szemüket a feltalálóról; mindig 3—4 lépésnyire láttuk állani a géptől, soha sem csinált egyebet, mint néha egy-egy pillantást vetett a tokba, de soha semmivel sem árulta el, hogy valami módon igazgató a gépet.” Pedig *Windisch* maga azt hitte kezdetben, hogy a gép legalább is egy 10—12 éves gyermeket rejt; mások az akkor nagyban üzött magnetizálás hatása alatt azt hitték, hogy rejtett delej mozgatja a báb karjait. Volt olyan hölgy, ki a látványtól fölzúgottan keresztet vetett magára s rémülten menekült egy ablaknyitvénybe.

Megjegyezni való részlet: az automat balkézrel játszott, s *Kempelen*, mikor ennek oka felől kérdeztek, szorakozottságból ejtett tévedésnek jelentette azt ki. A játék feltételeihez tartozott továbbá, hogy az első húzást az automat tegye, hogy az ellenfél figuráit helyesen legyenek felállítva s egy megtörtént húzást visszavonni ne lehessen.

Nem sokára Pozsonyból Bécsbe is fölvitte a magyar ezermester esodagépiét, hogy az udvarnál is bemutassa. Mária Terézia és egész családja elvont ragadtatva a genialis magyar találmánytól, mely a legügyesebb sakkjátékosokat sorra megverte. Csak maga *Kempelen* volt az, ki szerénységében „csekélység”-nek nevezte az egészet s szinte bántani kezdte a megérdemelt népszerűség. Azonkívül, mint büszke magyar nemes, állhatatosan vonakodott engedni a sereggestől érkező spekulánsoknak, kik nagy összegeket ajánlottak az automat megszerzésére. Visszaautasította azok meghívását is, kik fényes feltételek alatt csalogatták külföldi köruttra, azt vetvén ellen, hogy az ide-oda huzalozás a gépet megrongálta. Valójában azonban egész más okok indították *Kempelen* csodaműve elhanyagolására, ha nem is szándékos megsemmisítésére, a mint némelyek állítják. Ez ok, egy még sokkal merészebb terv, egy beszélő ember előkészülete volt.

Szerencsére, mikor Pál császár és neje látogatóban Bécsben jártak, a magas vendégei mulattatására mindent elkövető József császár megemlékezett *Kempelen* gépjéről s kifejezte kívánságát, hogy azt vendégeinek is bemutassa. Ez ohajtás folytán *Kempelen* munkához látott s öt hét lefolyása alatt sikerült gépét annyira rendbe hoznia, hogy az orosz császári pár legnagyobb megelégedésére produkálhatta azt, a kik nem késtek a magok részéről bőven megjutalmazva, szintén ösztönözni *Kempelen*et, hogy induljon köruttra találmányával, mely czéla a császár két évi szabadságidővel kínálta meg.

Most végre elszánta magát *Kempelen* egy Németországban, Franciaországban és Angliában teendő utazásra. Előbb azonban másokra akarta bízni gépét s csak az a megfontolás bírta rá végre, hogy maga is vele utazzék, hogy utközben az automat történései sérüléseket legyen ki megpreparálja. Azonban a magyar nemes embert jellemző büszkeséggel hallani sem akart arról, hogy a mutatványoknál maga szerepeljen.

A hosszú út esélyeihez előkészítő javítások és változtatások alkalmat és időt engedtek *Kempelen*nek beszélő gépe elkészítésére is. Nem egyéb volt ez egyelőre, mint egy egyszerű négy-szögletes ládikó különféle nyílásokkal, melyeken át a feltaláló keze billentyűk nyomkodásával idézte elő a hangot. Emberi formát csak később akart adni a gépnek *Kempelen*, még pedig öt-hat éves leánygyermekét, mely kornak a gépezet hangja leginkább megfelelt.

A szekrény egy közepes kalitka nagyságával bírt, lefelé elfődvé, oldalán egy kis orgonafúvóval. Minden feleletnél a mester a lepel alá nyulva igazgatta a gépet, mely a kérdésekre tisztán, érthetően, kellemes hangon felelt, csupán az r-et ropogtatta kissé. Ha feleletét nem érte a valaki, akkor ismételte azt; újabb kérésre még egyszer elmondta, de ezuttal már némi boszorkodás és türelmetlenség hangján. Különböző nyelveken tisztán ejtette ki e szokat; „papa, mama, férjem, feleségem, a propos, Marianna, Róma, asszonyom, király, királyné, Párisba megyünk” — és ily mondatokat, mint: „mamám szerettél, feleségem az én barátnóm”, stb.

Sajátságos mystikus sors kísérte a lángeszű magyar tehnikus bámulatos alkotásai nyomdokát azon a diadalúton is, melyet Európában tettek. A nagy porosz sakkista, *J. Frigyes*, ki *Voltaire*-rel, mint tudva van, levél útján játszottak parthie-it, hallván a rejtélyes sakkzó bábról, látni kívánta ezt. *Kempelen* automatja őt is megverte. *Frigyes* erre nagy összeget ajánlott a feltalálónak a gépmester titkáért, s hogy megtudta ezt, elfoszlott az illúzió s a híres automat a berlini királyi palota egy sötét zugába került, hol 30 évig fedte a por. Mikor *Napoleon* bevonult Berlinbe, észbe juttatták az ördögös fabábot, s a nagy hóditó nem tartotta méltóságán alólinak előhozatni azt a padlásról. Játsozott vele és — vesztett.

Hogy, hogy nem, időközben az ismert német mechanikus, *Mälz* birtokába jutott a gép. Tőle vitette *Beauharnais* Jenő, mint szenvedélyes sakkjátékos, Münchenbe. De hiába, *Kempelen* bábja őt is legyőzte s *Beauharnais* Jenő, meglepetve, 30 ezer forintot kínált a titok elárulásáért. De *Mälz* Párisba, majd 1819-ben Londonba vitte a furlangos szerszámot, mindkét helyen óriási feltűnést keltve, úgy hogy utóljára egy *Willis* Róbert nevű angol rajzokkal bizonyította, hogy a gépben embernek kell rejtőznie.

Ez alatt történt, hogy a gép megtanult whis-tezni is s így került Amerikába, hol egyéb sikerei mellett az a nem utolsó dicsőség is osztályrészéül jutott, hogy *Poe* Edgar egyik elbeszélése tárgyává tette. Így vándorolt az emberi elme egyik legmeglepőbb alkotása tizenöt évig *Mälz* birtokában, hogy azután egyszerre letűnjön híre, dicsősége.

Csak 1838-ban kezdte egy *Tournay* nevű francia „*Revue mensuelle des échecs*” I. kötete 3-ik számában ismét szellőztetni a magyar sakkzó gépet, kimutatni igyekezve, hogy a gépben tényleg ember volt elrejtve, s hogy vállalkozó impressáriója, *Mälz*, Párisban előbb bizonyos *Boncourral*, majd *Mouret*val, Angliában *Lewis*sal, Amerikában pedig egy *Schlumberger*, más néven *Mühlhausen* nevű, elzászival experimentált, ki 15 évig állt szolgálatában. Ez utolsó leleplezéssel végleg szétfoszott a rejté-

lyes automat legendája a külföldi közönség szemé előtt. De nem úgy mielőttünk. *Tournay* nem ismerte *Windisch* és mások tanúságát, kik meggyőződtek a felől, hogy *Kempelen* találmányához a csalásnak gyanúja sem fért. Ellenben nem lehetetlen, hogy *Mälz* csak később jutván az automat birtokába, mikor feltalálója már rég örök álmát aludta, s nem értvén többé annak titkát, merő spekulációból durva szédelésre használta fel *Kempelen* gépjének világhírét.

De ez nem vet árnyékot a híres magyar feltaláló nevére, kiről tudjuk, hogy vagyona nagy részét mechanikai szenvedélyeinek áldozta s példátlan szerénység mellett, mely még azt sem engedte, hogy magáról s mechanikai tudományáról beszéljen, mégis oly kevéssé affektálta a titokzatosságot, hogy hozzáértők előtt nyíltan feltárta minden eszméit, s egy igazi tudós nyájas közlekedésével beszélt sokféle találmányairól. VÁRNAI S.

A MŰVÉSZEK JÓKAINAK.

Vágó Pálnak fülebe csegett az a csinos magyar népdal, hogy „Befújta az útát a hó” s ő mesteri esztétikával papírra vetette a dal eszméjét. Minő élet, minő hangulat ömlik el e rajzon, melynek eredetije vízfestmény! A havas táj, a száraz, lombtalan fák, a ló imbolygó menése, s hátán az el-elgondolkozó, szürbe burkolódzott betyár, úgy összetartoznak s oly mélyen és bensőségesen fejezik ki e népdal megkapó hangulatát.

A művészek e valódi érzéstől ihletett s kiválóan sikerült alkotása méltó helyet foglal el a magyar regényirok gyűjteményében.

Érdekes és sok tekintetben tanulságos is, ha egy oly jeles művész, mint *Zala* György, a sik lapon kísérti meg az idomokba életet önteni. Szinte látjuk, mint alakítgatja önjával az öreg fej részleteit, s bár jól jellemez, kitűnően domborít, (a mi nem is oly nagy dolog a márvány és agyag mesterénél), még a hangulatot s a fény és árny helyes változásait is oly jól érvényesíti, mint bármelyik rajzoló művész.

Bruch Miksa egy öreg barát-fejével kedveskedett *Jókainak*. Talán épen a „*Páter Péter*” című regénynek egyik alakját vette hozzá mintául. Érdekes tanulmányfejt, ügyesen felfogva s kellemesen átérve.

Hatalmas jelenetet választott *Nagy* Lázár, a költő „*Bálványos vár*” című regényéből. A völgyben zúg az orkán; villám cikázik és dörög, s a fák koronáit tépi a vihar. Egy vén szekely törtét a viharban egy ledől törzs mellett a tisztáson keresztül. Látszik, hogy a művész ily vidék szülötte s gyakran tapasztalhatta má a természetet e hatalmas játékat. Bátor, széles esztétikával készült s egyik legkiválóbb vízfestménye az albumnak.

E sorok írója „*A közsivű ember fia*”-ból *Alfonsine* arcképét állította elő. Ki ne ősmerné a regény e démoni, féktelen szenvedélyű alakját, ki mindent pusztítani vágyik gyűlöletével; sima álarca alatt ördögi lélek.

A magyar tengerpart gyöngye, *Fiume* is elküldte hódolata jelét *Jókainak*. Diszes kiállítás emléklap méltatja olasz nyelven a nagy regényíró érdemeit. Az irat művészi ékítményén a könnyedén (renaissance stílusban) szerkesztett portaelt amorettek játszi csoportja környezi; közbül egy függöny mögött arany betűkkel ez díszlik: *Maurizio Jókai*. Alul Magyarország és *Fiume* címere, meg a jubileum évszáma, 1893, láthatók.

E sikerült ékítményes rajz *Cibes* fiumei művész esetét dicséri.

KACZIÁNY ÖDÖN.

A KATHOLIKUS NAGYGYÜLÉS.

A január 16-án Budapesten rendezett katolikus nagygyűlés a magyar katolikusoknak első országos gyűlése volt. A hercegprímás ugyanis megnyitó-beszédében fölemlítette, hogy még eddig nem tartottak ilyet.

Budapest legnagyobb nyilvános terme, a redout, nemcsak megtelt a vidékről plébánosok vezetésével érkezett küldöttségekkel, hanem el sem férték ott; a kik d. u. 4 órakor érkeztek, azokat nem bocsátották be, ha jegyök volt is, mert a nagy terem már egészen tele volt. A

magyar püspöki kar majdnem teljes számban megjelent; csak azok hiányoztak, kik gátolva voltak, így *Schlauch* Lőrincz nagyváradi bíbornok-püspök, a ki betegeskedett.

A gyűlés politikai jelentősége eléggé ismeretes. Emeli ezt a jelentőséget az is, hogy ellene hasonló tüntetést készülnék rendezni azok, a kik határozataival nem értenek egyet. A határozatok közt minden esetre a legfelfűtöttebb, hogy községi, városi és országos választásoknál jó katolikus férfiakra adják szavazatukat. Ezt az ország más vallású hívei sérelmesnek tartják.

Az emlékeztető gyűlést ismertető közlemények közé hadd sorakozzék az a kép is, melyet lapunk rajzolója készített róla. A gyűlés főemberei ott foglaltak helyet a redout nagy termében, hol a vigalmak e fényes csarnokában mások a zenekar játszik. A zenekari emelvény volt fentartva a püspöki karnak. Előtte állt az asztal a gyűlést vezető elnökség számára.

Képünk azt a jelenetet tünteti föl, mikor *Vaszary* Kolos hercegprímás elfoglalja helyét a zenekari emelvény közepén, jobbról és balról az ország kath. főpapjai közt, s elmondja megnyitó beszédét. Mindenki felláll s úgy hallgatta. Az emelvény elnöki asztalánál is kimagaslik az egyik elnök, gr. *Esterházy* Miklós Mórincz alakja, míg a gyűlés másik elnöke és fő szervezője, gr. *Zichy* Nándor, a primás mögött foglalt helyet ekkor.

A püspöki kar eléggé jól fölismertető arcképekben szemléltető képünk. A sorozat ez:

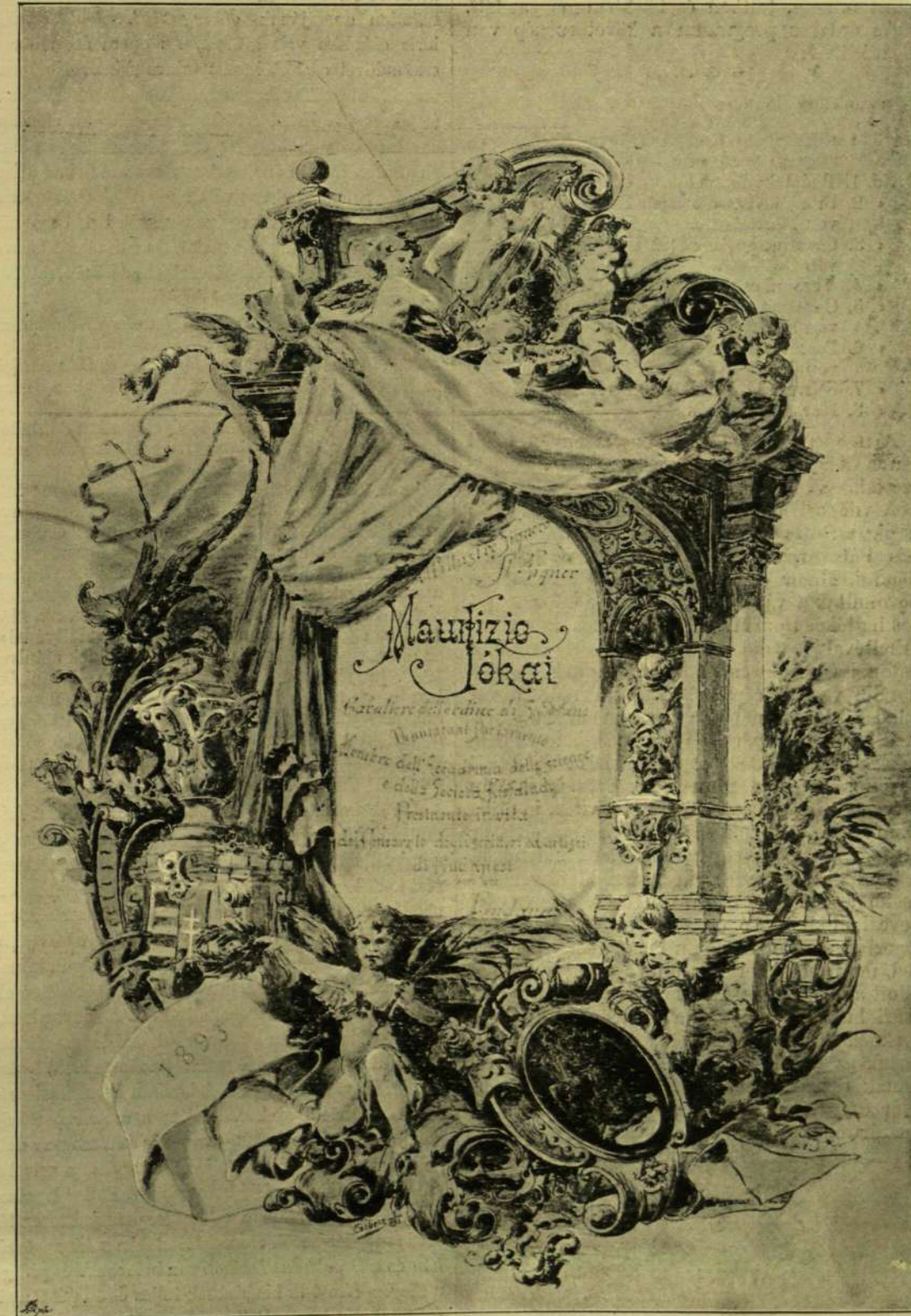
Dessewffy esanádi, Rimely besztercebányai, Steiner székesfehérvári, mögötte *Schopper* roznyói, aztán *Bende* nyitrai, b. *Hornig* veszprémi püspök, *Holdházy* apát, *Samassa* egri érsek, középen *Vaszary* Kolos bíbornokprímás, mögötte gr. *Zichy* Nándor, majd *Császka* kalocsai érsek, *Zalka* győri püspök, *Szirmosányi* szécsi püspök, *Cselka* budapesti érseki vikárius, *Schuster* váci püspök, *Fehér* Ipoly pannonhalmi apát, *Firczak* munkácsi g. kath. püspök és *Dulánszky* Nándor pécsi püspök.

A terem hallgatósága közt feltűnik egy pár ismertebb alak. Balról *Bolgár* Ferenc képviselő, gr. *Zichy* Jenő, másik oldalon pedig *Bartók* Lajos és *Meszényi* Lajos képviselők.

A 39. SZÁMÚ DOM MIGUEL EZRED ZENEKARÁNAK HANGVERSENY-PROGRAMMJA 1849-BŐL.

A szabadságharc idejéből igen érdekes hangverseny programot találtunk. A csinosan kiállított program 1848-ban zenekarostul a magyar hádsereghez átnent 39. számú Dom Miguel ezred II-ik zászlóaljé volt.

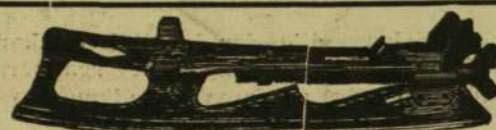
A márciusi napok után ugyanis, midőn a magyar kormány fölhívást bocsátott ki a magyar ezredekhez, a honvédhadsereghez való átlépés iránt, a Dom Miguel ezred volt az első jelentkező egyszerre három zászlóaljjal. Két zászlóalj Temesvárról, a harmadik pedig Pozsonyból jelentkezett és csak az Ó-Bécsen állomásozó IV., úgy-



A FIUME ÁLTAL JÓKAINAK KÜLDÖTT DÍSZPOLGÁRI OKLEVÉL.

BUDAPESTI CZÉGEK.

TALÁLmányok szabadalmazását eszközöl mind. államban
Réthy János
 nemzetközi mérnöki és szabadalmi irodája,
 Budapest, Erzsébet-körút 2. sz. (népszínház
 mellett). Legrégibb szabad. iroda. — Telefon.



Nagy választékban!
GEITTNER és RAUSCH czégnél,
 Andrássy-út 8. sz.

KILIÁN FRIGYES
 m. kir. egyetemi könyvtáros,
 IV., váci utca 30.

A magyar, francia, angol és német
 irodalom és raktára. — Díszmunkák.
 — A világhírolalom remekműve.
 — Épitészeti és technikai munkák.
 — Imakönyvek stb.

Schachner József A.
 BUDAPEST,
 Nádor-utca 15. sz.

Diós és mákos patkók,
 lipcei stollen,
 torták, cukorkák.
 Biscuits, kétszerült- és
 tea-sütemény-gyáros.

SCHOTTOLA ERNŐ
 BUDAPEST (Fonciére palota).
 Ajánlja a raktárát
 vízhatlan esőköpeny, gummi sárczipó és eszmák-
 ból. Sebészeti műszerek és kötszerekből
 stb., valamint torna- és testedző szerekből, úgy-
 szintén gummi és linoleum szőnyegek-
 ből. Sebészeti, műszaki és pincozgatásai árjegyzéket
 kívánatra bérmentve küld.

Zongorák és Harmoniumok!
 Legjobb és legújabb-
 sabb kaphatók
Éder Antal Gyulánál
 váci-utca 4-6.
 Alapítva 1846.

GRÖBER LAJOS
 kosár-fonodója,
 IV., Kigyó-u. 6.
 Hangjejtartók,
 munka-asztalok,
 stb. nagy választékban.
 Képes árjegyzékek bérmentve.

„Toronyórák“
 palota, laktanya. gyári órákat,
 villanyórákat,
 legelőnyösebben rendez be
Mayer Károly L.
 I. és II. magyar gőz-órágyára
 Budapest, VII., Kazinczy-u. 3.
 Képes árjegyzék, költséggel bérmentve.

Eszenciákat!
 Rum, szilviorium, törköly, likőrök és
 ezetkészítéshez hideg uton, ajánl
WATTERICH ARNOLD
 Budapest, VII., Dohány-utca 1. sz.
 Cikkek a borkezeléshez. — Árjegyzék
 és kezelési könyv ingyen.

**A magyar ipar- és kereskedelmi bank
 részvény-társaság váltóüzlete.**
 Budapest, V., Nádor-utca 4.
 Mint kitűnő tőkebefektetést ajánlja a magyar takarékpénztárak központi jelzálogbankja
 4 1/2 százalékos adómentes zálogleveleit és
 4 1/2 százalékos központi kötvényeit,
 melyek nála a mindenkori napi árfolyamon jutalék-
 mentesen kaphatók.
 Teljesít tőzsdéi megbízásokat, díjmentesen bevált szelvényeket, elfogad betéteket folyó- (cheque) számlára,
 pénztári jegyek vagy betéti könyvekre, s azokat
 4 százalékkal adómentesen kamatoztatja.
**Magyar ipar- és kereskedelmi bank
 részvény-társaság váltóüzlete.**

A legszebb hizott farsangi stíriai kappanok, pulykák, gyenge libák és kacskák, valamint vadsertés, fácán, fenyvesmadár és egyéb vad kapható

Géczy Ferencznél
 Budapesten,
 IV. ker., Duna-utca 10. szám.

Eisenschiml és Wachtl
 Budapest, Váci-utca 12.
 Gyár: Bécs, Kaiserstrasse 62.
 Legnagyobb raktár mindennemű fényképezési gépek és készülékek-
 ből. Alapítva 1856. — Többször kitüntetve.
 Árjegyzékek ingyen és bérmentve.
Uj! A fotografálás elemei. Ára 2 frt.

Nines többé fejfájás!
D. Götz MIGRAINE-PORA
 huszonöt év óta egyoldalú, ideges,
 rheumaszerű, sőt gyomorból származó
 fejfájás ellen a legjobb sikerrel
 használtatott, mit több ezere menő kö-
 szönetnyilvánítás bizonyít. Utolsó időben
 a MADRIDI UDVAR és Baross Gáborné ő exoelenciája
 feltűnő eredményeivel használta. 1 doboz
 ára haszn. utasításal 2 frt. 1 his próba-
 doboz 1 frt. Eredetiben kapható **Faykiss
 József nagy Kristóf**-hoz címzett
 gyógyszerárban Budapesten, továbbá
Török Józsefnél, Király-utca 12.

Baume de Venus.
 Finomítja,
 fehériti a bőrt, megvédi a
 fagytól; gátolja a bőr gyulad-
 ladását borotválás után.



Minden köhögés
 valamint a légsz. párt és a tüdő minden hurutos megbetegedése, nehéz
 légzés, szájkékeség, szárazság, elnyálkásodás, szárazhurut,
 gőros köhögés, ingerlő érzés a torokban és a kezdődő tüdő-
 gümőkór leggyorsabban és legbiztosabban meggyógyítható az évtől óta
 legjobbnak bizonyult, orvosok rendszeresen és orvosok által melegen
 ajánlott, egyedül valódi **St.-György** tés, egy csomag ára 50 kr. és a
St.-György hurutpor, egy doboz ára 50 kr. segítségével, melyekhez
 kimerül orvosi utasítás és melléklete van. A hatás már néhány nap után
 jelentkezik. Kisebbség mint 2 csomag nem küldetik. Postai küldemény
 macolás és fuvardíjra 20 kr. számítatik. Megrendelések közvetlenül a
St.-György gyógyszerárba Bécs, V., Wimmergasse 33. vagy a
 magyarországi forgalmazó Budapest, Király-utca 12. **TÖRÖK
 JOZSEF** gyógyszerárba intézendők.

Hirdetések
 felvételnek a kiadó-hivatalban,
 Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám alatt.

Egyévi önkéntes-jelöltek
 siessenek folyamodványaik febr. hó végéig
 illetékes hadkiegészítő parancsnokságnál benyújtani,
 mert különben nehezebben érvényesíthetik a kedvez-
 ményre való jogukat. Bővebb utasítást erre és az
 egész önkéntesi szolgálatra a „Franklin-Társulat”
 kiadásában Budapesten megjelent könyv ad:
Az egyévi önkéntes
 a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségnél
 írta
Kacziány Géza.
 Harmadik teljesen átdolgozott kiadás.
 Ára fűrés 1 frt 20 kr.
 A folyamodványok felszerelése és benyújtása a könyv
 98. és köv. lapjain olvasható. A könyv minden
 hazai könyvkereskedőnél kapható.

Vértessai Sándor
 cs. és kir. udv. illatszertára,
 Kristóf-tér 8. Budapest.
2 marhamérleg
 1000 kilós kartával és
 2 d. 4000 klgmos hűmér-
 leg skálás súlymérővel, vas
 állvány és traversákkal,
 mind új és jó állapotban, a
 Bugányi és Társa cégétől,
 erősen építve minden gyár,
 gőzmalom, szeszégető, gaz-
 daság, serfőzde és közeg-
 részére pénzbirásg terhe
 mellett hatóságilag előírva,
 magyar hitelesítéssel, ha-
 lálelet miatt igen olcsón
 egyenként is eladó **Sophie
 Hemmer** földbirtokosné,
 Wien, III. Hetsgasse 23.
 földszint, ajtó 4. szám.

GANZ ÉS TÁRSA
VASÖNTŐ- ÉS GÉPGYÁR-RÉSZV.-TÁRSULAT
 BUDAPEST.
 Ajánlanak mindennemű vas-, aczél- és fémöntvényeket
 építkezési és gépészeti czélokra vizvezető csöveket, szivattyúkat, lecsapoló és öntöző-zsilipeket, készülékeket a belvizek leeresztésére. — A helyi viszonyok szerint szerkesztett turbinákat, órlóhengereket kéregöntetű hengerekkel és malomberendezési cikkekkel. — Zsilipeket bármily nagyságban és bármily rendszer szerint. — Alagcsöveket, zárkészülékeket, cső- és kapu-zsilipekhez, czölöpverő gépeket, anyagszállító kocsikat. — Álló vagy fekvő gázmotorok egy vagy két hengerrel és mindennemű zúzógépek. 132. sz.

Magyar királyi államvasutak gépgyára.
 Gőzeséplő-garniturák
 Hengerkazános lokomobilok
 Szalmakazalozó gépek
 Gőz-kukoriczamorzsolók
 Stibor-kőrfürészek
 — mindig csak —
 a m. kir. államvasutak gépgyárának
 vezérügynökségénél
 Budapest, VIII., József-körút 41. sz. a.
 rendelendők meg.



VASÁRNAPI UJSÁG

5. SZÁM. 1894. BUDAPEST, FEBRUÁR 4. 41. ÉVFOLYAM.
 Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt félévre — 6 •
 Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt. félévre — 4 •
 Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 5.— félévre — 2.50
 Külföldi előfizetésekre a postaiag meghatározott viteldíj is eszotlanandó.

A SZERB VÁLSÁG.

ÉVEK óta tart a zűrzavar Szerbiában. A jelenlegi kormányváltozás csupán egyik jelensége a folyton uralkodó válságnak, azzal a különbséggel, hogy ez talán nagyobb fontosságú, mint az eddigi, s a szerb határon kívül is komolyan foglalkoznak vele. Szerbiának szomorú politikai helyzete világosan bizonyítja, hogy nem elég egy népek szabadságot adni, egy népet mai alkotmányos intézményekkel boldogítani; első sorban szükséges, hogy a nép megérjen rá, hogy elég műveltséggel bírjon az alkotmányos szabadság megértésére és kellő alkalmazására. A szerbek igen jól érezték magukat főlzabadosulás első idejében. Egyszerű államformájuk a fejedelem vezetésére alatt épen megfelelt előbbi partriarkhális életknek. Külsőleg alig volt valami különbség észrevehető a török uralom alatti szerbek és a szerb fejedelemség népe között. Fejedelmek rendszerint egyszerű, okos emberek voltak, kik első sorban a szerbséggel, a szerb ügyekkel törődtek és az európai hatalmak politikai szféráit nem érintették. Mig tehát Szerbiának fejedelmek voltak, addig a szerbek boldog napokat éltek. A nép szorgalmas, dolgozó és takarékos volt. Az állam és a nép egyformán jólletnek örvendett. Igaz, hogy már ebben az időben előállott az a nagy szerencsétlenség, melynek árnya folyton kíséri e szegény népet, hogy két fejedelmi családja lett, a mennyiben az egyik úgy lépett a másik nyomába, hogy emez csak lezserült, de le nem mondott a trónról. Úgy az Obrenovics-, mint a Karagyorgyevics-család-
 nak nagy érdemei vannak Szerbia iránt, és úgy az egyik, mint a másik család iránt hálával viseltetik a szerb nemzet. E két fejedelmi



Jovanovics legújabb belgrádi fényképe után.
SÁNDOR SZERB KIRÁLY.



Kalmár budapesti fényképe után.
MILÁN, VOLT SZERB KIRÁLY.
 Letster belgrádi fényképe után.
NATÁLIA SZERB KIRÁLYNÉ.

család versengése baj volt a múltban, baj a jelenben és baj lesz még akárhánszor a jövőben is.
 A jelenlegi válságnak is tulajdonképen két fő oka van. Egyik a túlságosan nagy szabadságot biztosító alkotmány, mely a Szerbiában uralkodó állapotokkal egyáltalán nem egyezik meg, s a melyet Milán király, elég hibásan, leköszönése előtt adott népének. A másik ok pedig az, hogy külföldről idegen elemek bujtozatnak és lázitanak a jelenlegi uralkodó-ház ellen.
 A mióta Milán király odahagyta trónját a kiskorú fiának gyenge vállára rakta azt a nagy terhet, melylyel ő maga sem bírt meg, azóta eredménytel dolgozott Karagyorgyevics Szerbországban. Már az elmúlt választások alkalmával annyi idegen pénz özlönlött Szerbiába, hogy nyílt Karagyorgyevics-párti képviselő mintegy 30 került be a szkupstinába. Ez pedig csak a feneketlen politikai zavarok kátyújába vezetett, melyből kigázolni nem könnyű földat. Milán királyt ez a körülmény hozta most oly váratlanul Párisból Belgrádba. Jól tudja immár ő is, milyen veszély fenyegeti fiát és dinasztiáját. Milán igen jól ismeri a szerbeket. Talán sikerül is neki ideig-óráig rendet teremteni az országban. De nem hiszszük, hogy ő abban a meggyőződésben fogja odahagyni Belgrádot, mint a ki dolgát jól végezte és fiát biztonságban hagyhatja.
 A nagy és hatalmas radikális párt nyílt harezba szállott a királylyal. A radikális párt visszautasított minden ajánlatot, melylyel a király hozzá fordult. De visszautasította a haladó párt is ez ajánlatokat. Végre Simics György, eddigi bécsi követ, fogadta el a kormányalakításnak nagy felelősséggel járó földatát. Ez megint újabb fordulatot jelent